

TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
NORGE

ÅPENHET I SELSKAPS- RAPPORTERING

VURDERING AV STORE SELSKAPER
PÅ OSLO BØRS (2013)

Transparency International (TI) er den globale sivilsamfunnsorganisasjonen som står i spissen for kampen mot korrupsjon. Gjennom mer enn 90 avdelinger over hele verden og et internasjonalt sekretariat i Berlin, sprer TI kunnskap om skadevirkningene av korrupsjon og samarbeider med myndigheter, næringsliv og sivilsamfunn om å utvikle og iverksette effektive tiltak for å bekjempe korrupsjon.

Transparency Internationals norske avdeling (TI Norge) ble grunnlagt i 1999 og holder til i Oslo.

Transparency International Norge

Telefon: + 47 22 83 48 00

www.transparency.no

Opphavsrett: 2013, Transparency International Norge

ISBN 978-82-93348-00-9 (Trykt)

ISBN 978-82-93348-01-6 (Digital)

Grafisk design: EY (Ernst & Young AS)

Trykk: IT Grafisk AS

Utgitt i første opplag: 6. desember 2013

Denne rapporten finnes i norsk og engelsk språkversjon. Den kan lastes ned fra TI Norges nettside: www.transparency.no.

Undersøkelsen som er beskrevet i rapporten er støttet økonomisk av KLP Kapitalforvaltning AS.

Undersøkelsen er utført av EY (Ernst & Young AS) på oppdrag fra TI Norge. EY har stått for datainnsamling og sammenfatting av resultater. Analyser er utført og rapporten er skrevet i samarbeid mellom EY og TI Norge.

Transparency Internationals sekretariat har bistått med råd og avklaringer om metodikk for undersøkelsen.

INNHold

1. Innledning	4
2. Sammendrag	5
3. Bakgrunn, formål og metodikk	8
4. Åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon	10
5. Organisatorisk åpenhet (datterselskaper og eierinteresser)	18
6. Land-for-land-rapportering	24
7. Bransjespesifikke resultater	30
8. Anbefalte tiltak	32
Vedlegg 1: Metodikk	36
Vedlegg 2: Spørsmål	39
Vedlegg 3: Begrepsforklaringer	41
Vedlegg 4: Selskapsoversikt – sortert etter størrelse	42
Vedlegg 5: Resultatoversikt – sortert etter selskapsstørrelse	44

ÅPENHET I SELSKAPSRAPPORTERING

På skalaen 0-10 innebærer 0 minst åpenhet og 10 mest åpenhet. Totalindeksen er basert på uvektet gjennomsnitt av resultatene i alle tre spørsmålskategorier.

PAK = Resultater for åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon.

OO = Resultater for åpenhet om organisatoriske opplysninger (datterselskaper og eierinteresser).

LLR = Resultater for land-for-land-rapportering av finansiell informasjon.

Figur 1
Totalindeks for resultater om åpenhet i selskapsrapportering¹

		PAK	OO	LLR		PAK	OO	LLR			
1	Statoil ASA	8,0	100%	75%	66%	25	Archer Ltd.	4,4	69%	50%	14%
2	Telenor ASA	6,9	100%	56%	50%	27	Marine Harvest ASA	4,3	69%	56%	4%
3	Cermaq ASA	6,7	96%	69%	36%	27	TGS-NOPEC Geophysical Co. ASA	4,3	54%	75%	0%
3	DNO International ASA	6,7	62%	75%	64%	27	Wilh. Wilhelmsen ASA	4,3	54%	75%	0%
5	Norsk Hydro ASA	6,4	96%	63%	34%	30	Subsea 7 S.A.	4,2	65%	56%	5%
6	Aker Solutions ASA	5,7	96%	75%	0%	30	Wilh. Wilhelmsen Holding ASA	4,2	50%	75%	0%
6	Kongsberg Gruppen ASA	5,7	96%	75%	0%	32	Dolphin Group ASA	4,0	46%	75%	0%
8	Ekornes ASA	5,3	42%	100%	18%	32	SalMar ASA	4,0	46%	75%	0%
8	Kværner ASA	5,3	85%	75%	0%	34	Fred. Olsen Energy ASA	3,7	31%	75%	4%
8	Tomra Systems ASA	5,3	85%	75%	0%	34	Sevan Drilling ASA	3,7	15%	75%	20%
11	Petroleum Geo Services ASA	5,2	92%	63%	2%	36	DOF ASA	3,5	31%	75%	0%
11	Seadrill Ltd.	5,2	77%	63%	18%	37	Höegh LNG Holdings Ltd.	3,3	23%	75%	2%
13	Opera Software ASA	5,1	77%	75%	2%	37	Norwegian Air Shuttle ASA	3,3	23%	75%	0%
13	Polarcus Ltd.	5,1	77%	75%	0%	37	Stolt-Nielsen Ltd.	3,3	15%	75%	10%
13	Prosafe SE	5,1	77%	75%	0%	40	Farstad Shipping ASA	3,1	8%	75%	10%
16	DNB ASA	5,0	88%	44%	18%	41	Austevoll Seafood ASA	2,8	8%	75%	0%
17	SAS AB	4,9	69%	75%	2%	41	Golden Ocean Group Ltd.	2,8	46%	19%	20%
17	Schibsted ASA	4,9	69%	75%	2%	43	Arendals Fossekompani ASA	2,7	0%	81%	0%
19	BW Offshore Ltd.	4,8	69%	75%	0%	44	Bonheur ASA	2,6	0%	75%	2%
19	Yara International ASA	4,8	92%	44%	8%	45	Ganger Rolf ASA	2,5	0%	75%	0%
21	Awilco Drilling PLC	4,6	62%	75%	0%	45	Siem Offshore Inc.	2,5	0%	75%	0%
21	Borregaard ASA	4,6	62%	75%	0%	45	Solstad Offshore ASA	2,5	0%	75%	0%
21	Copeinca ASA	4,6	62%	75%	0%	48	Lerøy Seafood Group ASA	1,7	8%	44%	0%
24	Orkla ASA	4,5	85%	44%	6%	48	Nordic Semiconductor ASA	1,7	0%	50%	0%
25	Aker ASA	4,4	77%	56%	0%	50	Royal Caribbean Cruises Ltd.	1,4	42%	0%	0%

¹ Cermaq, DNB, Kongsberg Gruppen, Kværner, Norsk Hydro, Orkla, Petroleum Geo Services, Schibsted, Statoil og Telenor er medlemmer av TI Norge

1. INNLEDNING

Korrupsjon er en stor risiko for norske selskaper som opererer internasjonalt. Det kan medføre straffereaksjoner, tap av kontrakter og omdømmetap. I tillegg er korrupsjon ødeleggende for innovasjon, entreprenørskap, markedsmekanismer og økonomisk stabilitet som et fungerende næringsliv er avhengig av.

Åpenhet er avgjørende for forebygging og avdekking av korrupsjon.

Selskaper med Norge som registreringsland må forholde seg til informasjonskravene i regnskapsloven og aksjeloven. Selskaper som er registrert i andre jurisdiksjoner må rette seg etter andre, tilsvarende lover og regler. I senere år er det tatt initiativ til mer omfattende rapporteringskrav både internasjonalt og i Norge. Likevel er åpenhet og innsyn i næringslivet i stor grad basert på frivillighet. Med ønske om å bygge tillit blant bedriftens ulike interessenter velger mange bedrifter å gå ut med informasjon utover det lovpålagte, slik at interessentene kan danne seg et klart bilde av virksomheten.

I 2012 undersøkte Transparency International hvordan verdens 105 største børsnoterte multinasjonale selskaper rapporterte om temaer av betydning for korrupsjonsbekjempelse². Undersøkelsen var basert på offentlig tilgjengelig informasjon fra selskapene innen områdene antikorrupsjonsprogram, organisasjonsstruktur (datterselskaper og eierinteresser), samt finansiell informasjon land-for-land.

Transparency International Norge (TI Norge) gjennomførte i 2013 en tilsvarende undersøkelse som omfattet de 50 største selskapene med internasjonal aktivitet av betydning, og som var notert på Oslo Børs per 4. mars 2013. Resultatene av undersøkelsen er beskrevet i denne rapporten. Flere nasjonale avdelinger av Transparency International har gjennomført eller er i ferd med å gjennomføre tilsvarende undersøkelser, bl.a. er det gjort en svensk undersøkelse i 2013³.

Selskapene som omfattes av den norske undersøkelsen hadde i mars 2013 virksomheter i til sammen mer enn 160 land og representerte en samlet markedsverdi på 1 500 mrd. NOK.

Selskapenes aktiviteter påvirker ansatte, kunder, leverandører og samarbeidspartnere – og derved også forretningsetikken – i landene hvor de er til stede. Selskapenes økonomiske makt kan være en betydelig kilde til nyskaping og økonomisk utvikling, men kan - hvis den misbrukes - også bidra til økonomisk stagnasjon og fattigdom.

Komplett og lett tilgjengelig informasjon om antikorrupsjonsprogram, selskapsstruktur og finansielle data land-for-land gir et bilde av et selskaps forretningsetikk, virksomheter, omsetning, investeringer, inntekter og skatt. Dette medfører at selskapets ulike interessenter (investorer, analytikere, journalister, sivilsamfunnsorganisasjoner og andre) har informasjon tilgjengelig for å kunne gjøre vurderinger, ta beslutninger, og påvirke selskapet.

God og omfattende rapportering er ingen garanti for god praksis, men er en indikasjon på erkjennelse, forpliktelse og handling. Det kan også føre til at feiltrinn og feil informasjon raskere blir avdekket og rettet opp.

Bedrifter som publiserer informasjon av betydning for bekjempelse av korrupsjon viser at de tar denne utfordringen på alvor, samt signaliserer at de ønsker å være en del av løsningen og ikke en del av problemet.

² http://issuu.com/transparencyinternational/docs/2012_transparencyincorporatereporting_en

³ http://www.transparency-se.org/4_ENG_TI_Transparens-i-foeretagens-rapportering_978-91-980090-9-5_EN.pdf

2. SAMMENDRAG

Undersøkelsen som denne rapporten bygger på er gjennomført for å oppfordre til økt åpenhet blant norske selskaper.

I undersøkelsen er det innhentet og analysert offentlig tilgjengelig informasjon med utgangspunkt i internettsidene til de 50 største selskapene med vesentlig internasjonal virksomhet notert på Oslo Børs. I likhet med den internasjonale undersøkelsen, *Transparency in Corporate Reporting: Assessing the World's Largest Companies*⁴, har undersøkelsen fokusert på tre kategorier av åpenhet, som er viktige for å motvirke korrupsjon, i selskapenes offentlig tilgjengelige rapportering⁵:

- Selskapets program for antikorrupsjon inklusiv bestikkelser, tilretteleggingsbetalinger, beskyttelse av varslere, politiske bidrag og opplæring.
- Organisatoriske opplysninger om datterselskaper og andre eierinteresser, inklusiv eierandel, registreringsland og virksomhetsland.
- Land-for-land-rapportering inklusiv inntekter, investeringer, skatt og samfunnsbidrag⁶ for alle land hvor selskapene har virksomhet.

Selskapene som omfattes av den norske undersøkelsen er valgt med bakgrunn i markedsverdi på Oslo Børs per 4. mars 2013⁷. Selskaper uten vesentlig internasjonal virksomhet utenfor Norden, samt selskaper som bare selger varer fra Norge til utlandet, er ikke omfattet av undersøkelsen.

Totalindeksen for resultatene fra undersøkelsen, med rangering av selskapene, vises i Figur 1. Resultatene med selskapene sortert etter størrelse vises i Vedlegg 5.

Resultatene viser at selskapene gjennomgående har forbedringspotensial når det gjelder alle åpenhetskategoriene som omfattes av undersøkelsen. Spesielt gjelder dette land-for-land-rapporteringen. På totalindeksen oppnådde ingen selskaper full score. Kun 16 av de 50 selskapene oppnådde middels score eller mer. Noen selskaper har gode resultater på enkelte områder, og rapporten trekker fram eksempler på god praksis.

TI Norge har til hensikt å gjenta denne type undersøkelse for å se etter forbedringer. Privateide ikke-børsnoterte, samt statlige og kommunalt eide selskaper, kan da også bli inkludert.

4 http://issuu.com/transparencyinternational/docs/2012_transparencyincorporatereporting_en

5 Se Vedlegg 2

6 Se Vedlegg 3

7 Se Vedlegg 4

Åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon

Flertallet av selskapene i undersøkelsen har helt eller delvis publisert sine antikorrupsjonsprogrammer. To selskaper får full score, mens det er rom for forbedringer hos de andre. Forbedringspotensialet er størst når det gjelder opplysninger om:

- Regelmessig oppfølging samt opplæringsaktiviteter knyttet til selskapenes antikorrupsjonsprogram.
- Hvorvidt leverandører omfattes av selskapenes etiske retningslinjer og antikorrupsjonspolicy.
- Forbud mot tilretteleggingsbetalinger.
- Hvorvidt agenter og andre mellommenn omfattes av selskapenes etiske retningslinjer og antikorrupsjonspolicy.

Under gjennomføringen av undersøkelsen kom det fram at flere av selskapene kun publiserer en kortversjon eller utvalgte deler av sitt antikorrupsjonsprogram. Opplysninger som ikke er offentliggjort kunne ikke tas med i undersøkelsen, da denne fokuserer på åpenhet. Samtidig er det viktig å være klar over at undersøkelsen kun avdekker graden av åpenhet, og har ikke som mål å vurdere kvaliteten av selskapenes antikorrupsjonsprogrammer eller etterprøve informasjon som selskapene selv har gjort tilgjengelig.

Organisatorisk åpenhet (datterselskaper og eierinteresser)

I denne delen av undersøkelsen er resultatene nokså jevne. Mange selskaper scorer bra, siden kravene er relativt enkle å tilfredsstille. Undersøkelsens metodikk krever kun at selskapene opplyser om *vesentlige* eierinteresser.

De fleste selskapene opplyser om *vesentlige* eierinteresser i datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollert virksomhet (joint ventures) og andre eierposisjoner⁸, men prinsippet om *vesentlighet*⁹ begrenser fullstendige opplysninger. Et resultat av dette er at opplysninger om mange datterselskaper og andre eierinteresser ikke er tilgjengelig for offentligheten. Allmennheten bør kunne ha innsyn i hvilke morselskaper som har eierinteresser i ulike virksomheter og derved har medansvar for at disse opererer korrupsjonsfritt. Jo flere eierinteresser et selskap har, jo lavere er sannsynligheten for at enkelt-selskaper vil bli definert som *vesentlige* i forhold til konsernet som helhet. Enkelte selskaper opplyser svært detaljert om alle sine eierinteresser selv om de ikke alle omfattes av vesentlighetsbegrepet. Dette er gode eksempler til etterfølgelse.

Land-for-land-rapportering

De fleste selskapene rapporterer lite eller ingen finansiell informasjon for sin virksomhet land-for-land. Opplysningene begrenser seg ofte til utvalgte land, og det gis sjelden begrunnelse for hvorfor det velges å gi opplysninger om akkurat disse landene og ikke de øvrige landene der selskapet opererer. Det synes også relativt vanlig å rapportere på regionnivå. Svært få selskaper gir finansiell informasjon for alle land der de driver virksomhet. Mange selskaper scorer null poeng i denne delen av undersøkelsen.

Finansiell rapportering land-for-land bidrar til å begrense mulighetene for korrupsjon. USA og EU har i senere år innført krav om land-for-land-rapportering. Finansdepartementet bearbeider i 2013 et forslag til krav om land-for-land-rapportering i norsk lovgivning. TI Norge har levert en høringsuttalelse til forslaget¹⁰.

8 Se Vedlegg 3

9 Se Boks 5 i Kapittel 5 for nærmere forklaring av vesentlighetsprinsippet i gjeldende regnskapsstandarder

10 Se Boks 6 i Kapittel 6 for nærmere informasjon om krav til land-for-land-rapportering i EU og Norge

ANBEFALINGER

Forklaringer og begrunnelse for disse anbefalingene finnes i kapittel 8.

Til norske selskaper med internasjonal virksomhet:

- En åpen og informativ internettside, tilgjengelig på minst ett internasjonalt språk, bør være standard kommunikasjonsverktøy for alle norske selskaper med internasjonal virksomhet.
- Selskapene bør publisere detaljert informasjon om sine antikorrupsjonsprogrammer. Selskapene bør forbedre åpenheten om sine antikorrupsjonsprogrammer ved å utvide informasjonen til å omfatte alle temaene som er inkludert i undersøkelsen.
- Selskapene bør publisere komplette lister som viser datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollerte virksomheter (joint ventures) og andre eierinteresser.
- Selskapene bør publisere finansiell informasjon for alle land hvor de har virksomhet.
- Shipping-selskaper, som ikke har virksomhetsland på linje med landbaserte virksomheter, bør rapportere finansiell informasjon for anløpsland.

Selv om denne undersøkelsen bare omfatter de største norske børsnoterte selskapene, er anbefalingene også aktuelle for andre norske selskaper uavhengig av størrelse og type eierskap.

Til norske myndigheter:

- Norske myndigheter bør kreve at alle norske selskaper skal opplyse om alle datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollerte virksomheter (joint ventures) og andre eierinteresser. Dette bør også i større grad lovreguleres.
- Norske myndigheter bør kreve at alle norske selskaper med internasjonal virksomhet skal rapportere finansiell informasjon land-for-land. Dette bør også i større grad lovreguleres.

Til investorer og analytikere:

- Institusjonelle og private investorer bør kreve åpenhet om selskapers antikorrupsjonsprogrammer, organisatoriske opplysninger og finansiell informasjon land-for-land, samt ta hensyn til denne informasjonen i sine investeringsbeslutninger.
- Aksjeanalytikere, ratingbyråer og andre som utarbeider indekser om selskapers samfunnsansvar bør ha evalueringskriterier som fanger opp selskapenes åpenhet om antikorrupsjonsprogrammer, organisasjonsstruktur og finansiell informasjon land-for-land.

Til sivilsamfunnsorganisasjoner:

- Sivilsamfunnsorganisasjoner bør involvere seg i oppfølging av utenlandske selskaper som har virksomhet i organisasjonenes hjemland, for å fremme mer åpenhet.
- Sivilsamfunnsorganisasjoner bør påvirke myndigheter til å kreve mer åpenhet av selskaper.
- Sivilsamfunnsorganisasjoner bør rose og kritisere politikere, departementer og offentlige etater alt etter deres holdninger og praksis for å fremme åpenhet blant norske selskaper.

3. BAKGRUNN, FORMÅL OG METODIKK

Åpenhet i selskapsrapportering inngår i TI Norges arbeid med å bekjempe korrupsjon. Selv om åpenhet i rapportering ikke nødvendigvis er ensbetydende med hverken gode rutiner eller god praksis, mener TI Norge at selskapene gjennom åpenhet viser forpliktelse til å motarbeide korrupsjon. Åpenhet fører også til at selskapene enklere kan ansvarliggjøres for eventuelle mangler og avvik mellom det de sier og det de praktiserer.

Undersøkelsen vurderer åpenheten i selskapsrapporteringen til 50 av de største børsnoterte selskapene på Oslo Børs. Selskapene som omfattes av undersøkelsen ble valgt ut med bakgrunn i markedsverdi på Oslo Børs 4. mars 2013¹¹. Selskaper uten vesentlig internasjonal virksomhet utenfor Norden samt selskaper som kun selger varer fra Norge til utlandet, ble utelatt fra utvalget. Informasjonsinnhentingene varte fra april 2013 til 10. juni 2013, med påfølgende utsendelse av foreløpige resultater til selskapene og frist for tilbakemelding 19. juli 2013. Selskapene kan ha publisert relevant informasjon etter 19. juli 2013, som det ikke er tatt hensyn til i rapporten.

Åpenhet er vurdert gjennom selskapenes rapportering innen tre kategorier:

- Åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon.
- Organisatorisk åpenhet (datterselskaper og eierinteresser).
- Land-for-land-rapportering av finansiell informasjon.

Disse tre kategoriene er alle fundamentale for åpenhet, og bidrar til å motvirke korrupsjon. Å gi allmennheten innsyn i sitt antikorrupsjonsprogram er et grunnleggende preventivt virkemiddel, fordi det innebærer at selskapet viser sine interesser at det forplikter seg til å motarbeide korrupsjon. Åpenhet om organisasjonsstruktur er nødvendig for å sikre offentlig sporbarhet av tilknytninger mellom ansvarlige morselskaper og datterselskaper, samt eierinteresser i andre virksomheter i ulike land. Land-for-land-rapportering gjør det mulig for innbyggere og sivilsamfunnsorganisasjoner å følge med på økonomiske nøkkeltall fra selskapenes forretningsvirksomhet (bl.a. innbetaling av skatter) som er viktige for et lands økonomi.

Undersøkelsens hovedresultater er:

- Tre separate selskapsrangeringer, en for hver åpenhetskategori.
- En totalindeks med selskapsrangering der resultatene fra de tre kategoriene er slått sammen.

11 Se Vedlegg 4

Datainnsamling og analyse

Undersøkelsen er basert på informasjon som er hentet fra selskapenes årsrapporter for 2012, selskapenes egne nettsider og andre dokumenter med lenke fra nettsidene. All informasjon som er brukt i undersøkelsen har vært tilgjengelig for allmennheten. Selskapene ble gjort oppmerksom på at de var inkludert i undersøkelsen, hvilke spørsmål de skulle måles etter, samt beskrivelse av hvilken informasjon som skulle gjennomgås.

Informasjonsinnhenting er basert på 26 spørsmål fordelt på de tre kategoriene av åpenhet i selskapsrapporteringen¹².

- Åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon
De 13 spørsmålene i denne delen er basert på *Transparency International – UN Global Compact Reporting Guidance on the 10th principle against corruption*.¹³
Denne veiledningen bygger på *Business Principles for Countering Bribery*.¹⁴
- Organisatorisk åpenhet (datterselskaper og eierinteresser)
De åtte spørsmålene i denne delen fokuserer på opplysninger om selskapenes tilknyttede enheter, herunder datterselskaper, felleskontrollerte virksomheter (joint ventures) og andre eierposisjoner.
- Land-for-land-rapportering av finansiell informasjon
For hvert land hvor selskapene er til stede enten direkte eller gjennom sine konsoliderte¹⁵ datterselskaper, ble det innhentet landspesifikk finansiell informasjon knyttet til fem spørsmål.

Fullstendigheten eller korrektheten av den publiserte informasjonen har ikke blitt verifisert, ei heller hvorvidt selskapenes praksis er i tråd med den publiserte informasjonen.

Etter den innledende informasjonsinnhenting ble lenker til informasjon og foreløpige resultater sendt hvert enkelt selskap. Selskapene fikk anledning til å kommentere funnene. Av de 50 selskapene undersøkelsen omfattet, benyttet 22 seg av denne muligheten. Tilbakemeldingene ble vurdert, og poengberegninger og resultater ble korrigert der dette var aktuelt. TI Norge setter stor pris på selskapenes engasjement i denne prosessen. Selskapenes deltakelse er viktig for å sikre høy kvalitet på resultatene av undersøkelsen.

Poengberegning

På hvert spørsmål kan selskapene oppnå 0, 0,5 eller 1 poeng. Maksimalt oppnåelige poeng for de to første kategoriene tilsvarer antall spørsmål (13 for antikorrupsjonsprogrammer og åtte for organisatoriske opplysninger). For den siste kategorien (land-for-land-rapportering), kan det oppnås ett poeng for hvert spørsmål per virksomhetsland, dvs. maksimalt fem poeng per land. Mulig oppnåelige poeng for den siste kategorien varierer dermed fra selskap til selskap, og er derfor omregnet til prosent. Resultatene per kategori er presentert i prosent av mulig oppnåelige poeng. Totalindeksen er beregnet ved å bruke uvektet gjennomsnitt av resultatene per spørsmålskategori og deretter omregnet til en poengsum mellom 0 og 10, der 0 er dårligst score og 10 er best.

Vedlegg 1 inneholder ytterligere informasjon om metodikken for undersøkelsen.

12 Spørsmålene finnes i sin helhet i Vedlegg 2

13 http://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Anti-Corruption/UNGC_AntiCorruptionReporting.pdf

14 http://www.transparency.org/whatwedo/tools/business_principles_for_countering_bribery/1/

15 Se Vedlegg 3

A photograph showing the silhouettes of two workers on an offshore oil or gas platform. One worker is standing on a higher level, holding a rope, while another worker is on a lower level, also holding a rope. The background is a sunset over the ocean, with the sun low on the horizon. The sky is filled with soft, colorful clouds. The overall scene is dramatic and industrial.

4. ÅPENHET OM SELSKAPETS PROGRAM FOR ANTIKORRUPSJON

100 %

BESTE RESULTAT:

Statoil, Telenor

54 %

GJENNOMSITT

0 %

DÅRLIGSTE RESULTAT:

Arendals Fossekompani, Bonheur,
Ganger Rolf, Nordic Semiconductor,
Siem Offshore, Solstad Offshore

4. ÅPENHET OM SELSKAPETS PROGRAM FOR ANTIKORRUPSJON

Et antikorrupsjonsprogram utgjør et selskaps første forsvarslinje mot ulike former for korrupsjon. Publisering av antikorrupsjonsprogram synliggjør selskapets forpliktelse til å motarbeide korrupsjon, samt støtter og oppmuntrer til etisk handling hos ledelsen, ansatte, partnere, agenter, leverandører og andre parter i verdikjeden.

I 2009 ble *Transparency International – UN Global Compact Reporting Guidance on the 10th principle against corruption*¹⁶ lansert. Dette praktiske verktøyet, som bygger på *Business Principles for Countering Bribery*¹⁷, gir klare anbefalinger om hvilke elementer av et selskaps antikorrupsjonsprogram som bør offentliggjøres.

BOKS 1: GIR DET MENING Å RAPPORTERE OM ANTIKORRUPSJONS-PROGRAMMER?

Det kan argumenteres med at et selskaps rapportering er en overfladisk indikator, og at rapportering og etterlevelse eller god praksis ikke er det samme. Det er likevel sterke argumenter som støtter god rapportering:

- Et selskap som offentlig beskriver en praksis som ikke stemmer med virkeligheten, utsetter seg for juridisk og omdømmemessig risiko.
- Forpliktelser som er offentliggjort ansvarliggjør selskapet overfor interessenter og allmennheten.
- Forpliktelser som er offentliggjort setter interessenter og allmennheten i stand til å følge med og oppdage selskapenes eventuelle avvik mellom forpliktelse og praksis.
- God offentlig rapportering støtter og oppmuntrer til god praksis.
- At et selskap med internasjonal virksomhet publiserer sitt antikorrupsjonsprogram har en positiv innvirkning på ansatte over hele verden fordi det bekrefter morselskapets forpliktelser og støtte til etiske valg og etisk praksis.

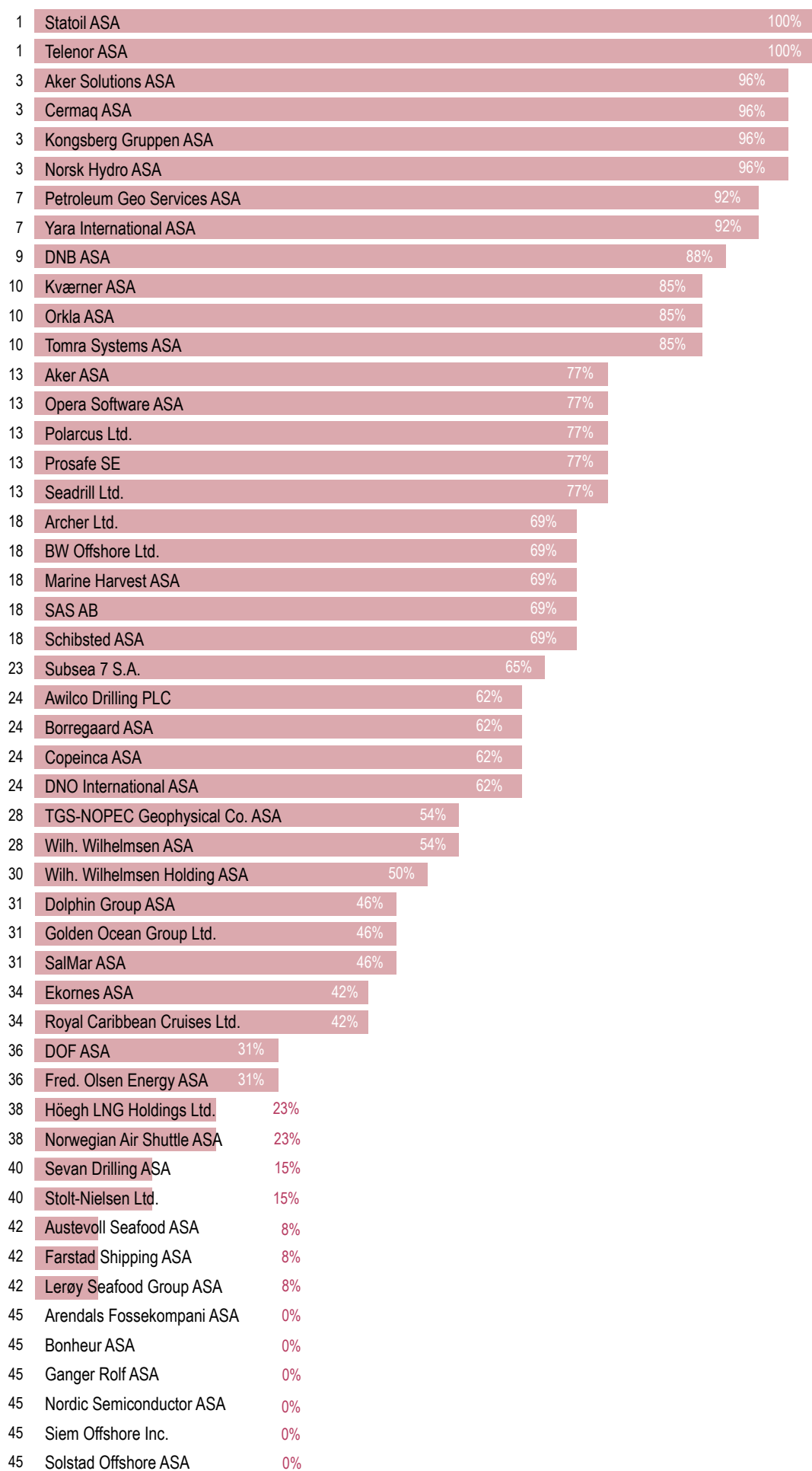
Figur 2 viser selskapenes resultater for spørsmålene i kategorien "Åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon". Listen er sortert med best score øverst og dårligst score nederst. Resultater sortert etter selskapsstørrelse er vist i Vedlegg 5.

Selskapene i undersøkelsen oppnådde et gjennomsnitt på 54 % innen denne kategorien. Dette ligger noe under resultatene for den globale undersøkelsen der tilsvarende tall var 68 %. Samme gjennomsnitt oppnås i den norske undersøkelsen hvis kun de 26 største selskapene tas med i utvalget.

¹⁶ http://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Anti-Corruption/UNGC_AntiCorruptionReporting.pdf

¹⁷ http://www.transparency.org/whatwedo/tools/business_principles_for_countering_bribery/1/

Figur 2
Resultater for åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon

Bare Statoil og Telenor oppnådde maksimalt resultat på 100 %. Åtte selskaper oppnådde et høyere resultat enn 90 % og 17 selskaper hadde et resultat på 77 % eller mer. Nederst på listen finner vi de seks selskapene Arendals Fossekompani, Bonheur, Ganger Rolf, Nordic Semiconductor, Siem Offshore og Solstad Offshore, som ikke har offentliggjort antikorrupsjonsprogrammer og dermed får 0 %.

Det er en viss sammenheng mellom selskapsstørrelse og score¹⁸. Blant de 25 største selskapene i utvalget finner man 21 selskaper som ligger på den beste halvdel av resultatskalaen. Av de 25 største har Royal Caribbean Cruises, Fred. Olsen Energy, Lerøy Seafood og Norwegian Air Shuttle svakest resultater. Blant de 25 minste selskapene i utvalget kan man trekke fram Opera Software, Kværner og Polarcus, som har resultater godt over gjennomsnittet.

Figur 3 viser resultater for hvert spørsmål samlet for alle selskapene. Listen er sortert etter spørsmålet med best score øverst og dårligst score nederst.

Spørsmålet om hvorvidt selskapet offentliggjør at dets antikorrupsjonspolicy gjelder for samtlige ansatte ga best uttelling. Her har 40 av selskapene fått full score. Nest best resultat er det for spørsmålet om retningslinjer for gaver, representasjon og reisekostnader, der 38 selskaper fikk full score. Dette kan ha sammenheng med stor oppmerksomhet om dette temaet i Norge gjennom flere år.

I den andre enden av skalaen finner vi spørsmålet om regelmessig oppfølging av antikorrupsjonsprogrammet. Kun åtte av selskapene oppgir at de jevnlig følger opp programmet og angir i tillegg hvor regelmessig de gjør dette. Seks selskaper oppgir at de følger opp, men gir ingen indikasjoner på hvor ofte. Mange selskaper oppgir at de på generell basis følger opp risikoområder og avvik, men nevner ikke antikorrupsjonsprogrammet spesielt. TI Norge anbefaler at selskapene framhever at de aktivt følger opp sine antikorrupsjonsprogrammer på en systematisk måte.

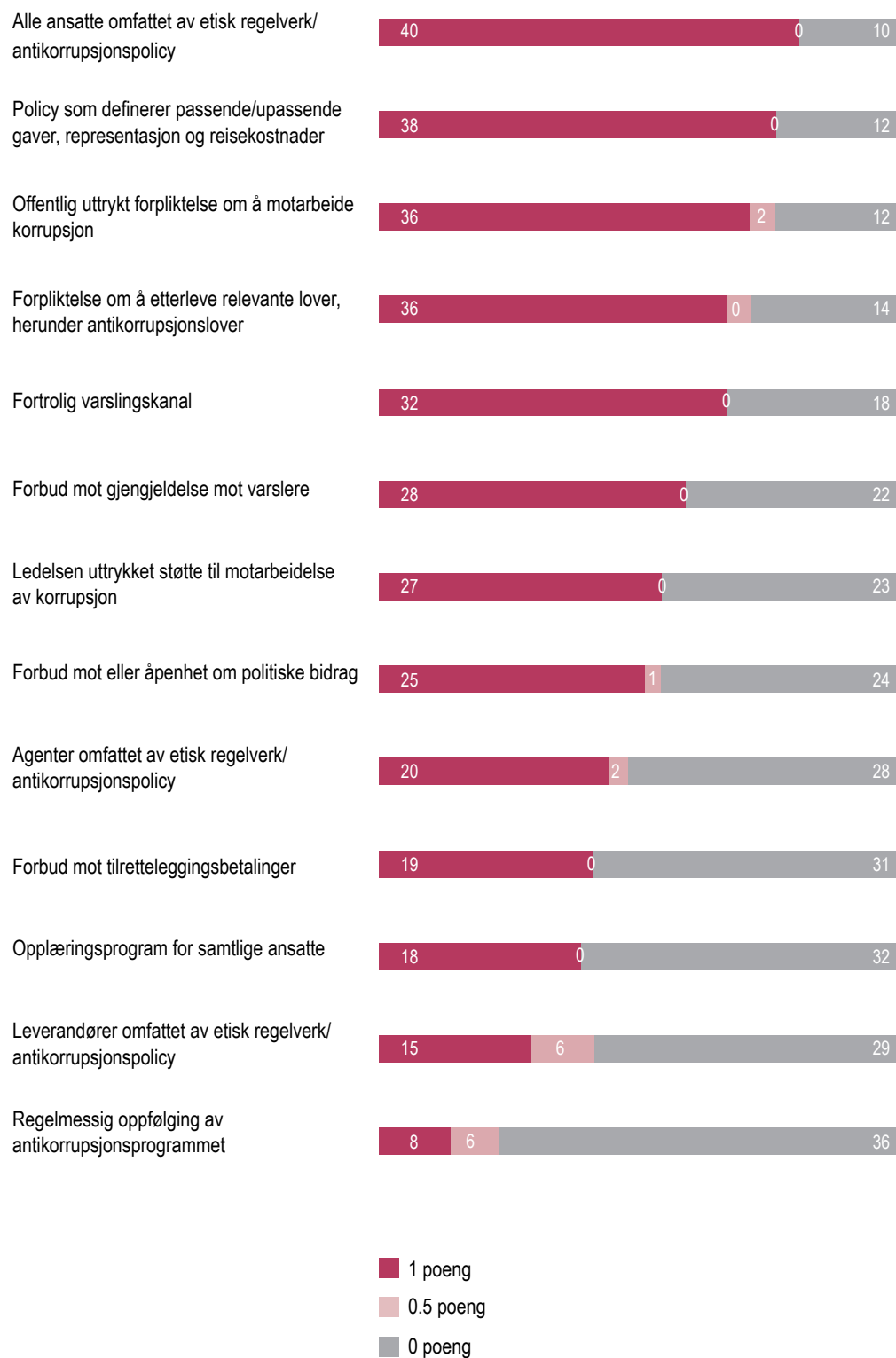
Kun 15 selskaper viser at de har et klart krav om at de etiske retningslinjene og antikorrupsjonspolicyen også skal gjelde for leverandører. Flere selskaper nevner at egne retningslinjer kan gjelde for leverandører "etter avtale". TI Norge ønsker en mer forpliktende praksis på dette punktet.

Kun 20 selskaper angir at deres antikorrupsjonspolicy fullt ut gjelder for deres agenter og mellommenn. Bruk av agenter medfører stor risiko for korrupsjon. Mange store korrupsjonssaker har vært knyttet til bruk av agenter.

18 selskaper opplyser ikke om de har en varslingskanal og 22 selskaper nevner ikke noe om forbud mot gjengjeldelse overfor varslere. Dette er pålagt selskapene gjennom arbeidsmiljøloven for virksomhet i Norge. Loven gjelder ikke for selskapenes virksomhet utenfor Norge. TI oppfordrer norske selskaper til å praktisere samme standard for varslingssystem og beskyttelse av varslere internasjonalt som for sine norske virksomheter.

18 Se Vedlegg 5

Figur 3
 Resultater per spørsmål i kategorien åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon

Boks 2 viser at mange av selskapene i undersøkelsen har virksomheter i svært korrupsjonsbelastede land. Åpenhet om antikorrupsjonsprogrammer er viktig for at interessenter og allmennheten skal ha tillit til at selskapet er opptatt av å drive korrupsjonsfri virksomhet i korrupsjonsutsatte forretningsmiljøer.

BOKS 2: SELSKAPENES VIRKSOMHET I KORRUPSJONSUTSATTE LAND

Transparency International utgir jevnlig en verdensomfattende korrupsjonsindeks som kalles Corruption Perceptions Index (CPI). Den sist gjeldende er fra 2012 og inneholder 176 land.

Følgende oversikt viser land i den dårligste halvdelen av CPI listen hvor det er flest selskaper til stede blant de som omfattes av undersøkelsen:

Land	Antall selskaper	CPI (2012) rangering
India	17	94
Russland	17	133
Mexico	14	105
Indonesia	12	118
Egypt	9	118
Filippinene	9	105
Nigeria	9	139
Argentina	8	102
Thailand	8	88
Vietnam	8	123
Angola	7	157
Hellas	7	94
Ukraina	7	144

Selskapene i undersøkelsen er til stede i 57 av de 88 landene som ligger i den dårligste halvdelen av CPI listen.

En del selskaper med lav score for åpenhet om antikorrupsjonsprogram er til stede i flere land som ligger i den dårligste halvdelen av CPI listen.

TI Norge gjennomførte i 2009 "Undersøkelse av korrupsjonsforebyggende tiltak i Norges 25 største børsnoterte selskaper"¹⁹. Hensikten var å kartlegge selskapenes åpenhet om sine antikorrupsjonsprogrammer. I rapporten ble ikke resultatene knyttet til hvert enkelt selskap.

Spørsmålene i 2009-undersøkelsen dekket omtrent det samme som spørsmålene i 2013, men utformingen var noe forskjellig. Selskapenes markedsverdier har forandret seg og de 25 største selskapene på Oslo Børs er ikke de samme i 2013 som i 2009, men likevel er det 18 selskaper som er felles for de to undersøkelsene. Sammenligningen av resultater fra de to undersøkelsene vises i Boks 3. Hovedinntrykket er at det fra 2009 til 2013 har vært en positiv utvikling i åpenhet om antikorrupsjonsprogrammer blant flere store norske børsnoterte selskaper.

BOKS 3: SAMMENLIGNING MED 2009-UNDERSØKELSEN AV ÅPENHET OM ANTIKORRUPSJONSPROGRAMMER

Følgende seks spørsmål fra 2013 ligger nær opp til spørsmålene i 2009-undersøkelsen:

1. Offentlig uttrykt forpliktelse til å motarbeide korrupsjon
5. Agenter omfattet av etisk regelverk/antikorrupsjonspolicy
8. Policy som definerer passende/upassende gaver, representasjon og reisekostnader
9. Forbud mot tilretteleggingsbetalinger
11. Fortrolig varslingskanal
13. Forbud mot eller åpenhet om politiske bidrag

Følgende 18 selskaper fra 2009-undersøkelsen var med i utvalget i 2013:

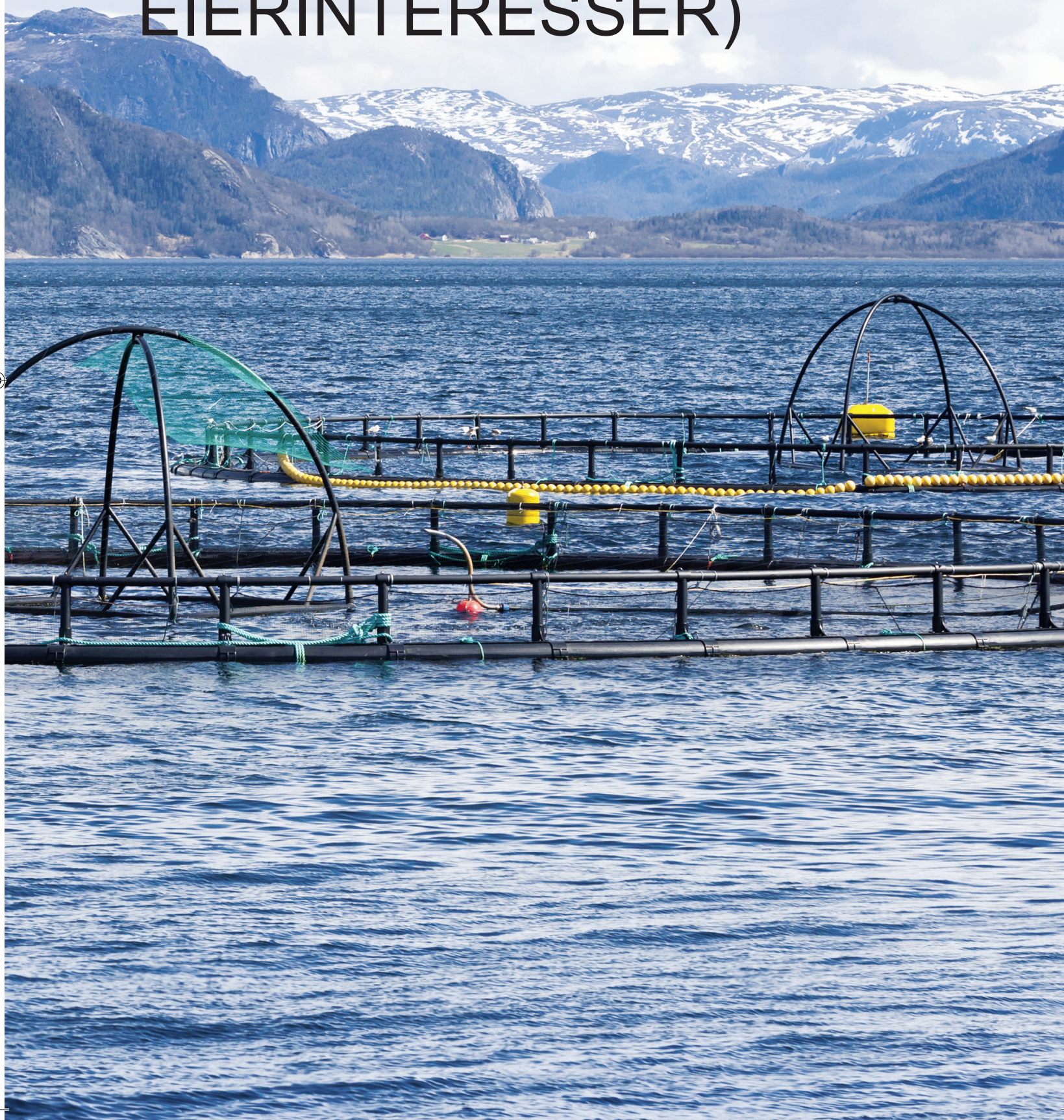
Aker	Fred. Olsen Energy	Schibsted
Aker Solutions	Ganger Rolf	Statoil
Arendals Fossekompani	Kongsberg Gruppen	Telenor
Bonheur	Norsk Hydro	TGS-NOPEC Geophysical Co.
DNB	Orkla	Tomra Systems
DNO International	Petroleum Geo Services	Yara

For mange av disse selskapene har det skjedd en positiv utvikling fra 2009 til 2013, når det gjelder åpenhet om temaene i de seks utvalgte spørsmålene. Noen hovedtrekk er:

- Gjennomsnittlig score for disse spørsmålene var 70 % i 2013, sammenlignet med 39 % i 2009.
- Forbedringen i score var størst for spørsmål 1 og 9.
- Aker, Aker Solutions, DNO International, Fred. Olsen Energy og Schibsted hadde mer enn 50 prosentpoeng resultatforbedring.
- Selskapene med mer enn 80 % score i begge undersøkelsene var Kongsberg Gruppen, Norsk Hydro, Petroleum Geo Services og Statoil.
- Selskapene med 0 % score i begge undersøkelsene var Arendals Fossekompani, Bonheur og Ganger Rolf.

19 <http://www.transparency.no/kunnskapssenter/2009/10/04/korrupsjonsforebyggende-tiltak-i-norges-25-storste-selskaper/>

5. ORGANISATORISK ÅPENHET (DATTER- SELSKAPER OG EIERINTERESSER)

100 %

BESTE RESULTAT:

Ekornes

67 %

GJENNOMSNIITT

0 %

DÅRLIGSTE RESULTAT:

Royal Caribbean Cruises

5. ORGANISATORISK ÅPENHET (DATTER- SELSKAPER OG EIERINTERESSER)

Åpenhet om datterselskaper og eierinteresser er særlig viktig når det gjelder selskaper som driver internasjonal virksomhet gjennom et nettverk av datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollerte virksomheter (joint ventures) og andre eierposisjoner registrert i ulike jurisdiksjoner. Allmennheten bør kunne ha innsyn i hvilke morselskaper som har eierinteresser i ulike virksomheter og derved har medansvar for at disse opererer korrupsjonsfritt. Allmennheten bør ha mulighet for å danne seg et bilde av kontrollerende eierinteresser og ansvarsforhold mellom selskaper, samt av pengestrømmer mellom selskaper og myndigheter og konserninterne overføringer. Dette er bare mulig hvis selskapsnettverk er offentliggjort.

Offentlighetsgraden om selskapenes eierinteresser er vurdert i denne delen av undersøkelsen. Spørsmålene dekker navn, prosentvise eierandeler samt registrerings- og virksomhetsland for både datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollert virksomhet (joint ventures) og andre eierinteresser bokført etter egenkapitalmetoden²⁰.

BOKS 4: REGISTRERINGSLAND VS. VIRKSOMHETSLAND

Med registreringsland menes hvor et selskap er opprettet og definerer regler for eierstyring og selskapsledelse, lovverk og skatteregime. Med virksomhetsland menes hvor et selskap faktisk driver virksomhet (eier eiendeler og lokaler, inngår kontrakter, genererer inntekter, ansetter personer, påvirker miljøet). Et selskaps hovedkontor kan være lokalisert i registreringslandet, i landet hvor selskapet har sin hovedvirksomhet, eller i et annet land.

Noen ganger er registreringsland og virksomhetsland det samme, andre ganger ikke. Sistnevnte gjelder spesielt i de tilfeller et selskap er registrert i såkalte skatteparadis, som for eksempel Bermuda, Cayman Islands, Kypros, Liberia, London (UK) og Luxembourg.

Til Norge anbefaler at norske selskaper offentliggjør både registreringsland og virksomhetsland for alle datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollert virksomhet (joint ventures) samt andre eierinteresser. Slik informasjon er nyttig for flere interessenter, eksempelvis investorer og innbyggere i alle berørte land, for å kunne danne seg et bilde av type og omfang av selskapenes aktiviteter.

20 Se Vedlegg 3

Lokale interessenter har behov for å vite hvilke selskaper som har virksomhet i deres område, som for eksempel konkurrerer om statlige lisenser/konsesjoner og kontrakter, eller har søkt om eller oppnådd gunstig skattebehandling. De har videre behov for å vite hvilke internasjonale selskapsnettverk disse selskapene tilhører, eierforhold, og hvordan de er knyttet til andre selskap som driver virksomhet i de samme landene. Offentliggjøring av eierinteresser bidrar også til å belyse selskapspraksis for konserninterne prisfastsettelse og overføringer (transfer payments), og betalinger til myndighetene (skatter og avgifter), samt bidrar til åpenhet i sin alminnelighet. Behovet for åpenhet er akutt i utviklingsland der det ofte er store korrupsjonsproblemer og hvor åpenhet ikke er vanlig hverken i offentlig eller privat sektor.

Figur 4 viser selskapenes resultater for spørsmålene i kategorien "Organisatorisk åpenhet". Listen er sortert med best score øverst og dårligst score nederst. Resultater sortert etter selskapsstørrelse er vist i Vedlegg 5.

Gjennomsnittlig resultat for organisatoriske opplysninger var 67 %. Ekornes oppnådde 100 % og Arendals Fossekompani 81 %. Disse var to av få selskaper som ga opplysninger om virksomhetsland for sine datterselskaper. 32 av selskapene oppnådde 75 %. De relativt sett gode resultatene i denne delen av undersøkelsen må sees i sammenheng med at kravene er forholdsvis enkle å oppnå. Det kreves kun at selskapene opplyser om vesentlige eierinteresser (se Boks 5 for nærmere informasjon). Fordi *vesentlighet* kan vise seg å være en svært begrensende faktor, oppfordrer TI Norge til at norske selskaper publiserer uttømmende lister over sine eierinteresser, uavhengig av deres *vesentlighet*. Slike lister bør være lett tilgjengelig på selskapenes internettsider.

Den globale undersøkelsen har utelatt spørsmål 17 og 21²¹ fra resultatene på grunn av uregelmessigheter i datainnsamlingen. Dette er spørsmål som både norske og multinasjonale selskaper generelt scorer lavt på.²²

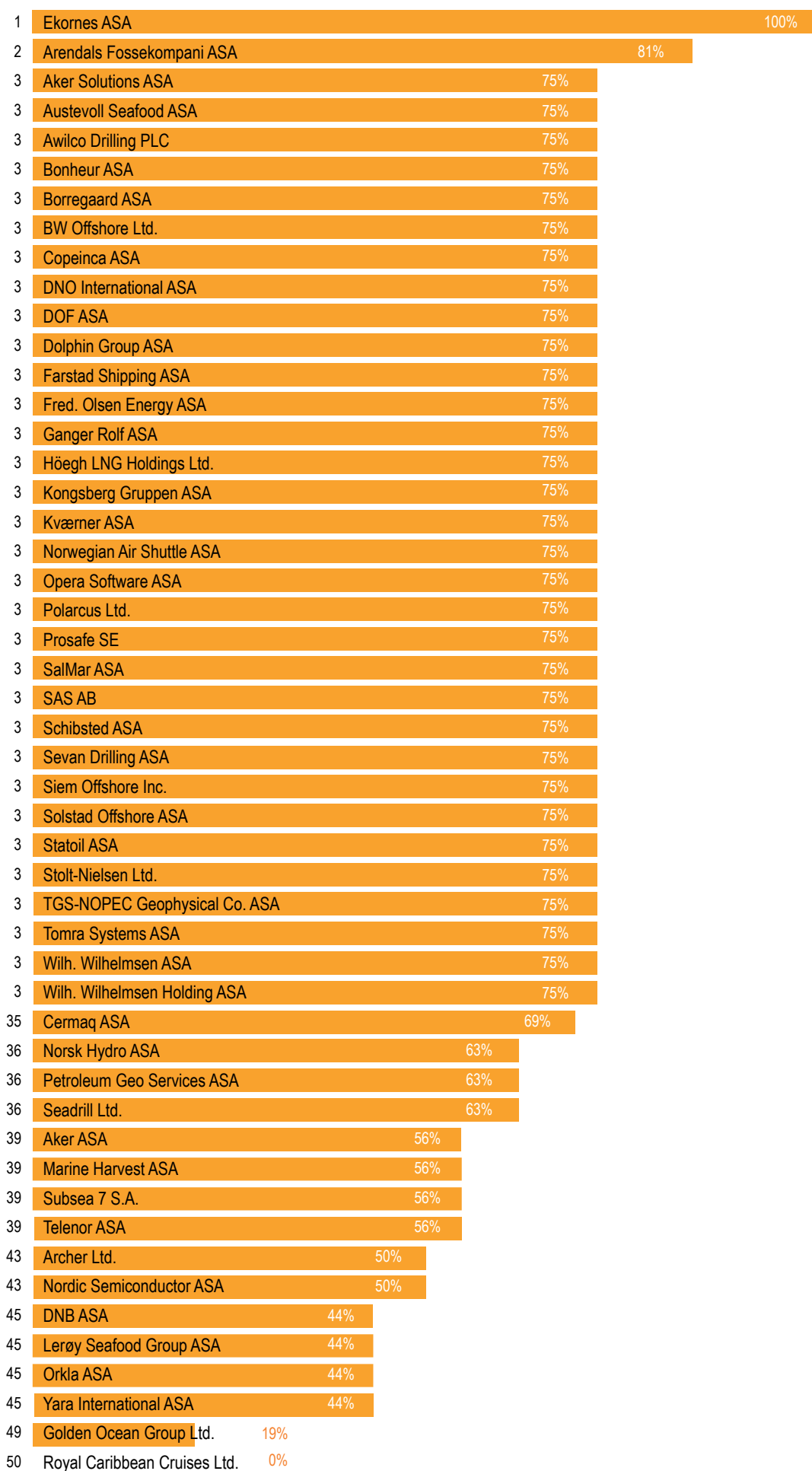
De aller fleste selskaper gir opplysninger om *vesentlige* konsoliderte datterselskaper samt prosentvise eierskap i disse. Selskapene kommer dårligst ut på spørsmål 17 og 21 om hvilke land de vesentlige datterselskapene og eierinteressene har virksomhet i. På disse spørsmålene får henholdsvis 47 og 36 av selskapene null poeng.

Det ser ikke ut til å være noen sammenheng mellom god/dårlig score og selskapsstørrelse for denne delen av undersøkelsen.

21 Spørsmålene finnes i sin helhet i vedlegg 2

22 Statoil, som er omfattet av både den globale og den norske undersøkelsen, er et godt eksempel på hvordan utelatelsen av spørsmålene slår ut. Statoil oppnådde 100 % på denne delen i den globale undersøkelsen og 75 % i den norske. Forskjellen skyldes kun at disse to spørsmålene ikke var inkludert i poengberegningen i den globale undersøkelsen.

Figur 4
Resultater for organisatoriske opplysninger

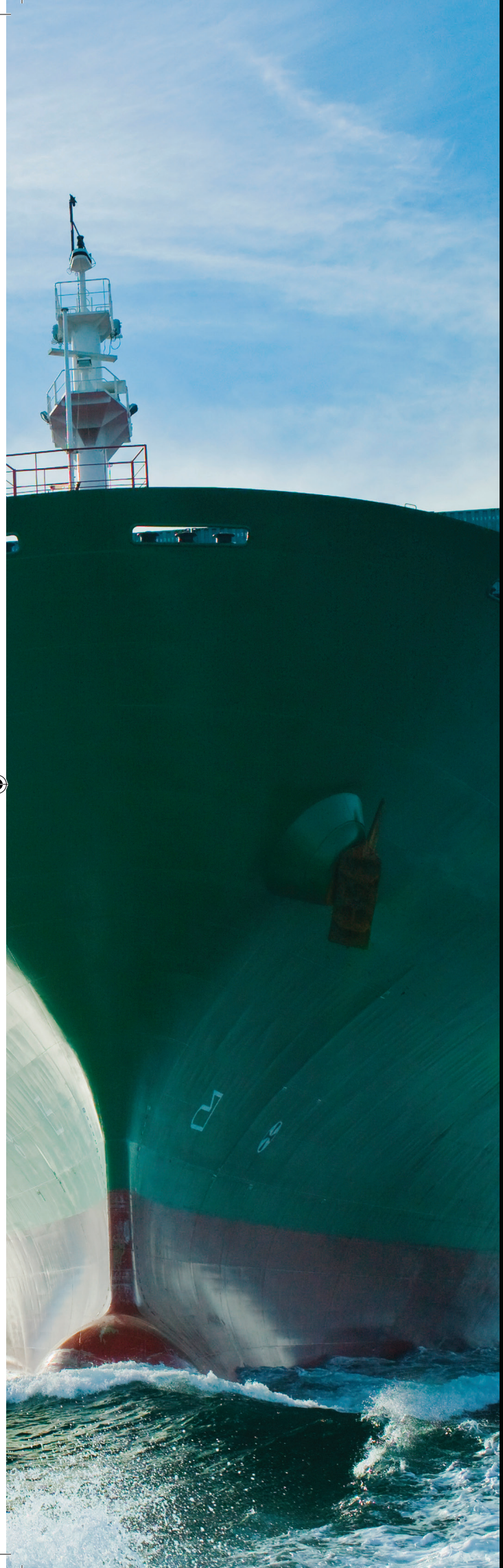

BOKS 5: VESENTLIGHET

- Åpenhet om organisatoriske opplysninger ble vurdert for selskapenes *vesentlige* enheter.
- Vesentlighet er definert av gjeldende regnskapsstandarder, reguleringer og børsregler. For eksempel er *vesentlighet* definert under IFRS²³ som:
 - ”Utelatelse eller feilaktige opplysninger om poster anses som vesentlige dersom de hver for seg eller samlet kan påvirke økonomiske beslutninger som tas av brukere på grunnlag av finansregnskapet. Vesentlighet avhenger av utelatelsens eller den feilaktige opplysningens størrelse og art vurdert ut fra de rådende omstendigheter. Postens størrelse eller art, eller en kombinasjon av disse, kan være den avgjørende faktor”.
- Videre presiserer norsk regnskapslov i § 7-1 (3):
 - ”Opplysninger kan utelates når de ikke er av betydning for å bedømme den regnskapspliktiges eller i tilfelle, konsernets stilling og resultat.”
- Listen med *vesentlige* selskaper kan være overraskende kort grunnet anvendelsen av vesentlighetskriteriene. Er et datterselskap, tilknyttet selskap, felleskontrollert virksomhet (joint venture) eller en annen eierinteresse hver for seg eller samlet uvesentlig for de økonomiske beslutningene som regnskapsbrukerne skal ta, kan et selskap med mange slike selskaper med virksomhet i en rekke land ende opp med kun å informere om noen få av disse. Jo flere eierinteresser et selskap har, jo lavere er sannsynligheten for at enkelte av disse vil regnes som *vesentlig*.
- Eierinteressene som mest sannsynlig vil bli definert som uvesentlige og dermed utelatt, er gjerne de samme som befinner seg i utviklingsland og i såkalte skatteparadiser. Dette er nettopp de eierinteressene selskapene bør opplyse om fordi det er her informasjonen ellers er utilgjengelig.

6. LAND-FOR-LAND- RAPPORTERING

66 %

BESTE RESULTAT:

Statoil

8 %

GJENNOMSITT

0 %

DÅRLIGSTE RESULTAT:

26 selskaper

6. LAND-FOR-LAND-RAPPORTERING

Den siste delen av undersøkelsen ser på selskapenes rapportering for hvert enkelt land de har virksomhet i. Her er graden av åpenhet vurdert for finansiell rapportering av inntekter, investeringer, inntekt før skatt, inntektsskatt og samfunnsbidrag. Finansiell rapportering land-for-land bidrar til å begrense mulighetene for korrupsjon.

Innbyggerne bør få tilstrekkelig informasjon om aktivitetene til selskap som har virksomhet i deres hjemland. Dette er spesielt viktig i utviklingsland. Virksomhetene genererer inntekter lokalt og bidrar på denne måten til det offentlige budsjettet gjennom skatt, lokal lønn og innkjøp av varer og tjenester. Statlige kontrakter kan eksempelvis inkludere fordelaktige skattebetingelser eller skattefritak. Disse bør være gjenstand for innsyn slik at myndighetene kan holdes ansvarlig overfor egen befolkning og det internasjonale samfunnet. I fravær av land-for-land-rapportering av finansiell informasjon er lokalbefolkningen ofte uvitende om hvor mye overskudd og skatt virksomhetene genererer, og hvilke eventuelle særskilte avtaler deres egne myndigheter har inngått med de utenlandske selskapene.

Mange svært fattige utviklingsland hvor selskaper omfattet av denne undersøkelsen har virksomheter, er store mottakere av internasjonal bistand, har stor kapitalflukt, og har omfattende korrupsjonsproblemer.

Et eksempel er Nigeria som ligger på 139. plass av 176 land på Transparency Internationals korrupsjonsindeks (CPI 2012), og hvor ni av selskapene i undersøkelsen er til stede. Nigeria mottok norsk bistand på 54 mill. NOK i 2012, og har en årlig gjennomsnittlig kapitalflukt anslått til 77 mrd. NOK. Mange internasjonale oljeselskaper har virksomhet i Nigeria, deriblant Statoil som for 2012 betalte 5,4 mrd. NOK i skatt til landet. Statoil er det eneste av de ni selskapene med virksomhet i Nigeria som opplyser om skattebetalinger til landet.

Et annet eksempel er India som ligger på 94. plass på CPI indeksen, og hvor 17 av selskapene i undersøkelsen har virksomhet. Norsk bistand til India var på 216 mill. NOK i 2012. Årlig gjennomsnittlig kapitalflukt fra India er anslått til 74 mrd. NOK²⁴. DNB betalte 73 000 NOK i skatt til India i 2012. Ingen av de andre 16 selskapene med virksomhet i India opplyser om skattebetalinger til landet.

Norske selskaper kan gjennom en god land-for-land-rapportering bidra til større åpenhet. Mer åpenhet må til for at myndighetene skal kunne holdes ansvarlige overfor landets innbyggere for offentlige inntekter, utgifter og pengeoverføringer, og dette vil bidra til å motvirke korrupsjon.

Selskaper med internasjonal virksomhet rapporterer normalt til skattemyndighetene i de landene hvor datterselskapene er registrert eller har virksomhet. Dette betyr at selskaper med internasjonal virksomhet besitter finansiell informasjon på land-for-land basis, men de presenterer sjelden denne informasjonen for offentligheten.

24 NORAD og Global Financial Integrity er kilder til henholdsvis bistand og kapitalflukt. For mer informasjon, se:
<http://www.norad.no>
<http://www.gfintegrity.org>
<http://iff.gfintegrity.org/iff2012/2012report.html>

Figur 5 viser selskaperens resultater for spørsmålene i kategorien "Land-for-land-rapportering". Listen er sortert med best score øverst og dårligst score nederst. Resultater sortert etter selskapsstørrelse er vist i Vedlegg 5.

Gjennomsnittlig resultat for denne delen av undersøkelsen er på svake 8 %, mens så mange som 26 selskaper får 0 %. Kun to selskaper har over 60 %, med beste resultat på 66 %. Begge disse selskapene er oljeselskaper (Statoil og DNO International). Telenor oppnådde 50 %. Ingen selskaper er i nærheten av 100 %, som burde være målet.

Det svært lave resultatet kan ha flere årsaker. Land-for-land-rapportering er ennå ikke regulert i tilstrekkelig grad. Etter norsk lovgivning og IFRS er det krav om segmentinformasjon i årsregnskapet, men det er ingen krav til detaljgrad. Dette medfører at selskapene i stor grad presenterer denne informasjonen på regionnivå til tross for at informasjon per land er tilgjengelig. Reguleringer som krever land-for-land-rapportering på en rekke områder er på fremmarsj. Dette er eksempelvis vedtatt for utvinningselskaper notert på amerikanske børser²⁵. Lignende regelverk er besluttet i EU²⁶ og er under behandling i Norge²⁷.

BOKS 6: EUS KRAV OG NORSKE KRAV TIL LAND-FOR-LAND-RAPPORTERING STATUS AUGUST 2013

EU besluttet 26. juni 2013 et nytt direktiv om land-for-land-rapportering (LLR). Direktivet stiller krav til rapportering innen utvinningsindustrier (olje, gass, mineraler og skogsdrift) for store selskaper (med angitte terskelverdier) og alle selskaper med noterte verdipapirer. Direktivet vil gjelde for Norge gjennom EØS-avtalen.

Norske lovkrav om LLR bearbejdes i Finansdepartementet i 2013. En arbeidsgruppe anbefaler at norske LLR-krav skal begrenses til de samme industrier, selskapstyper og størrelser som i EU-direktivet. Det foreslås forøvrig at det pålegges rapportering av mer utfyllende informasjon enn det som er lagt til grunn i EU-direktivet.

TI Norge er positiv til innføring av LLR i Norge, og støtter arbeidsgruppens forslag om at LLR skal inneholde mer informasjon enn det som kreves i EU-direktivet. TI Norge mener forøvrig at LLR bør avkreves alle selskaper, uansett størrelse eller type virksomhet. De foreslåtte begrensningene vil medføre at LLR vil gjelde for svært få norske selskaper. Blant de 50 selskapene som er med i undersøkelsen i denne rapporten vil kun tre selskaper omfattes av LLR-kravet, og disse praktiserer allerede LLR til en viss grad på frivillig basis.

Statoil, DNO International og Telenor skiller seg positivt ut ved å gi detaljert informasjon for alle landene de driver virksomhet i. Statoil og Telenor opplyser også om sine samfunnsbidrag. Statoil er best med sin meget oversiktlige presentasjon for hvert enkelt land de driver virksomhet i, og dette burde være en rettesnor for øvrige selskaper. Likevel er det også her rom for forbedringer for å kunne oppnå 100 %.

TI Norge oppfordrer norske selskaper med internasjonal virksomhet til vesentlig å forbedre sin land-for-land-rapportering.

25 <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-111publ203/pdf/PLAW-111publ203.pdf>

26 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:182:0019:0076:EN:PDF>

27 <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/hoeringer/hoeringsdok/2013/horing---rapport-om-land-for-land-rappor.html?id=726752>

Figur 5
Resultater for land-for-land-rapportering

1	Statoil ASA	66%
2	DNO International ASA	64%
3	Telenor ASA	50%
4	Cermaq ASA	36%
5	Norsk Hydro ASA	34%
6	Golden Ocean Group Ltd.	20%
6	Sevan Drilling ASA	20%
8	DNB ASA	18%
8	Ekornes ASA	18%
8	Seadrill Ltd.	18%
11	Archer Ltd.	14%
12	Farstad Shipping ASA	10%
12	Stolt-Nielsen Ltd.	10%
14	Yara International ASA	8%
15	Orkla ASA	6%
16	Subsea 7 S.A.	5%
17	Fred. Olsen Energy ASA	4%
17	Marine Harvest ASA	4%
19	Bonheur ASA	2%
19	Höegh LNG Holdings Ltd.	2%
19	Opera Software ASA	2%
19	Petroleum Geo Services ASA	2%
19	SAS AB	2%
19	Schibsted ASA	2%
25	Aker ASA	0%
25	Aker Solutions ASA	0%
25	Arendals Fossekompagni ASA	0%
25	Austevoll Seafood ASA	0%
25	Awilco Drilling PLC	0%
25	Borregaard ASA	0%
25	BW Offshore Ltd.	0%
25	Copeinca ASA	0%
25	DOF ASA	0%
25	Dolphin Group ASA	0%
25	Ganger Rolf ASA	0%
25	Kongsberg Gruppen ASA	0%
25	Kværner ASA	0%
25	Lerøy Seafood Group ASA	0%
25	Nordic Semiconductor ASA	0%
25	Norwegian Air Shuttle ASA	0%
25	Polarcus Ltd.	0%
25	Prosafe SE	0%
25	Royal Caribbean Cruises Ltd.	0%
25	SalMar ASA	0%
25	Siem Offshore Inc.	0%
25	Solstad Offshore ASA	0%
25	TGS-NOPEC Geophysical Co. ASA	0%
25	Tomra Systems ASA	0%
25	Wilh. Wilhelmsen ASA	0%
25	Wilh. Wilhelmsen Holding ASA	0%

BOKS 7: EKSEMPLER PÅ GOD PRAKSIS FOR LAND-FOR-LAND-RAPPORTERING

Undersøkelsen ser på fem områder av finansiell rapportering på land-for-land-nivå: Inntekter, investeringer, inntekt før skatt, inntektsskatt og samfunnsbidrag.

Statoil

- Resultat: 66 %.
- 43 virksomhetsland (inkludert Norge)
- Selskapet oppgir detaljert land-for-land-informasjon i tabellform og inkluderer nesten alle landene hvor de har virksomhet. Tabellen inkluderer følgende finansielle informasjon: inntekter, investeringer, skatt og samfunnsbidrag.
- I tillegg til beløp i tabellen gir selskapet noe utfyllende informasjon om samfunnsbidrag for enkelte av landene.
- Forbedringspotensial: Å inkludere opplysninger også for land med svært begrenset virksomhet, inntekt før skatt samt beskrivelse av samfunnsbidrag i alle landene hvor det er gitt.

DNO International

- Resultat: 64 %.
- Seks virksomhetsland
- Selskapet oppgir informasjon oppdelt i segmenter tilsvarende landene der selskapet har utvinningsvirksomhet. Segmentnoten inkluderer følgende finansielle informasjon relevant for poenggivning: inntekter, investeringer, inntekt før skatt og inntektsskatt.
- Forbedringspotensial: Å inkludere opplysninger knyttet til land der det kun er administrasjon og opplysninger om beløp og beskrivelse av samfunnsbidrag i hvert virksomhetsland.

Telenor

- Resultat: 50 %
- 11 virksomhetsland (inkludert Norge)
- Selskapet har lagt ut detaljert informasjon om hvert enkelt land de driver virksomhet i på sine nettsider og i sitt årsregnskap. Dette inkluderer følgende finansielle informasjon: inntekter, investeringer og samfunnsbidrag.
- Forbedringspotensial: Å inkludere opplysninger om inntekt før skatt, inntektsskatt og beløp brukt på samfunnsbidrag i hvert virksomhetsland.

De andre selskapene gir opplysninger enten kun for et fåtall av landene eller kun enkelte av opplysningene denne undersøkelsen etterspør. Det vanligste er at selskapene opplyser om inntekter, mens nesten ingen opplyser om inntekt før skatt eller betalt skatt i landene hvor det drives virksomhet.

Mens resultatene for den internasjonale virksomhetens land-for-land-rapportering er dårlige, er rapporteringen for virksomhet i hjemlandene (registreringslandene) betraktelig bedre. Disse poengsummene er ikke tatt med i den totale vurderingen, fordi det er utenlandsvirksomheten denne undersøkelsen fokuserer på. Fordi selskapene har god rapportering for virksomhetene i sine hjemland, burde det samme være mulig for selskapenes utlandsvirksomheter.

Shipping-selskapene fremstår som vanskelige å sammenligne med de øvrige selskapene i utvalget. Dette gjelder særskilt innen land-for-land-rapportering, der poenggivning baserer seg på rapportering på virksomhetsland. Mer om dette finnes under bransjespesifikke resultater i kapittel 7.

7. BRANSJESPESSIFIKKE RESULTATER

Selskapene som er inkludert i undersøkelsen representerer en rekke ulike bransjer. En oversikt over bransje for det enkelte selskap finnes i Vedlegg 4. De færreste bransjene er representert med et tilstrekkelig antall selskaper eller har tilstrekkelige fellestrekk i resultater til at det kan påvises bransjespesifikke resultater. Bransjene oljeservice, sjømatnæring og shipping er likevel kort kommentert nedenfor.

Oljeservice – 18 selskaper

Resultatene innen oljeservice er svært varierende. Resultatene for kategorien åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon varierer fra 0 % til 96 % med et gjennomsnitt på 53 %. Kun syv av selskapene har et offentlig kjent forbud mot tilretteleggingsbetalinger og bare åtte viser at eget etisk regelverk og antikorrupsjonspolicy også gjelder for alle agenter og andre mellommenn. Resultatene for organisatoriske opplysninger er jevnere, med variasjon fra 50 % til 75 %. Selskapet som scorer høyest innen land-for-land-rapportering, oppnår bare 20 %. Gjennomsnittet i bransjen er 4 %. Med unntak av land-for-land-rapportering, ligger gruppen som helhet omtrent på gjennomsnittet eller noe over av samtlige selskap i utvalget.

Sjømatnæring – seks selskaper

I denne bransjen er det ett selskap, Cermaq, som gjør det relativt godt i alle tre kategorier. Gjennomsnittlig score for åpenhet om antikorrupsjonsprogram er 48 %, med variasjon fra 8 % til 96 %. Som for øvrige selskaper er resultatene jevnere innen organisatoriske opplysninger, med et spenn fra 44 % til 75 %. Innen land-for-land-rapportering scorer fire selskaper 0 %, ett scorer 4 % og ett 36 %. Sjømatnæringens samlede resultater ligger noe under snittet for samtlige selskaper i utvalget og ville ligget ytterligere under dersom ikke Cermaq hadde dratt snittet opp.

Shipping – fem selskaper

Shipping-selskapene fremstår som vanskelige å sammenligne med de øvrige selskapene i utvalget. Dette gjelder særskilt innen land-for-land-rapportering, der poenggiving baserer seg på rapportering for virksomhetsland.

I undersøkelsen er virksomhetsland definert som "de landene hvor et selskap er til stede enten direkte eller gjennom et av sine konsoliderte datterselskaper". Normalt vil dette være tilfelle hvis selskapet må rapportere til lokale skattemyndigheter i landet. Utfordringen i shipping er å definere virksomhetsland, fordi virksomheten til et shipping-selskap vanskelig kan knyttes til spesifikke land. Shipping-selskapene driver virksomhet over hele verden, alt etter hvor varene skal hentes og leveres. Samtidig rapporterer selskapene normalt til skattemyndighetene i de landene der skipene/eierselskapene er registrert, og dette gir derfor et misvisende bilde av hvilke land selskapene driver virksomhet i. Definisjonen av virksomhetsland anvendt på shipping-selskaper er således et metodisk problem i undersøkelsen, der man for land-for-land-rapportering vanskelig kan sammenligne shipping-selskapene med de øvrige selskapene i utvalget. Dette er også meget tydelig i rapporteringen, der shipping-selskapene sjelden oppgir land-for-land informasjon. I de tilfeller det oppgis geografisk informasjon, er denne i stedet basert på regioner. I stedet for virksomhetsland burde shipping-selskaper bli målt på åpenhet om utgifter, skatter og avgifter betalt i anløpsland.

Det metodiske problemet påvirker ikke resultatene av de to andre delene av undersøkelsen, der virksomhetsland ikke har noe å si for informasjonssinnhenting og poengberegning.

Shipping har som de øvrige bransjene store interne variasjoner i resultatene, men som gruppe gjør shipping det vesentlig svakere enn gjennomsnittet for samtlige selskaper i undersøkelsen. Gruppen har et særskilt forbedringspotensial innen åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon, der de scorer 36 % mot gjennomsnittlige 54 %. Ingen av selskapene i bransjen har eksempelvis et offentlig kjent forbud mot tilretteleggingsbetalinger og kun ett selskap uttrykker at etisk regelverk og antikorrupsjonspolicy også gjelder for alle agenter og andre mellommenn. Innen organisatoriske opplysninger har bransjen som helhet et resultat på 49 % mot et gjennomsnitt på 67 %.

8. ANBEFALTE TILTAK

Ut fra funnene i denne undersøkelsen anbefaler TI Norge følgende tiltak.

Til norske selskaper med internasjonal virksomhet:

- **En åpen og informativ internettside, tilgjengelig på minst ett internasjonalt språk, bør være standard kommunikasjonsverktøy for alle norske selskaper med internasjonal virksomhet.**

For at informasjon fra et selskap skal være lett tilgjengelig for alle interessenter, bør all informasjon som selskapet ønsker å offentliggjøre være nettbasert. For at interessenter utenfor Norge, spesielt i land hvor selskapet har virksomhet, lett skal kunne nyttiggjøre seg informasjonen bør den foreligge på minst ett internasjonalt språk i tillegg til norsk. Fortrinnsvis bør dette være engelsk, hvis ikke vektige grunner tilsier noe annet. Andre relevante språk kan eventuelt benyttes i tillegg.

De fleste store selskapene har tatt i bruk allment tilgjengelige nettsider som sine viktigste kommunikasjonsverktøy. Allikevel reserverer noen selskaper mye informasjon eksklusivt for sine registrerte aksjeeiere, ansatte og utvalgte interessenter. TI Norge vil oppfordre selskapene til å legge mest mulig informasjon ut på selskapets allment tilgjengelige nettsider. Dette medfører flere fordeler: Et vel begrunnet omdømme om åpenhet vil tiltrekke ansatte og investorer med høye etiske standarder, og omfattende offentlig rapportering vil muliggjøre og forenkle de forskjellige interessentenes innsyn i og forståelse av selskapenes virksomheter.

- **Selskapene bør publisere detaljert informasjon om sine antikorrupsjonsprogrammer. Selskapene bør forbedre åpenheten om sine antikorrupsjonsprogrammer ved å utvide informasjonen til å omfatte alle temaene som er inkludert i undersøkelsen.**

Offentliggjøring av antikorrupsjonsforpliktelser øker troverdighet og ansvarlighet. Det sender et sterkt og klart signal til interessenter, støtter de ansatte og forsterker innsatsen mot korrupsjon. Mange gode resultater i undersøkelsen viser at flere selskaper har etablert en god praksis for åpenhet om sine antikorrupsjonsprogrammer. Likevel har mange selskaper mangler på dette området. Noen selskaper forklarer dette med at de har mer komplette programmer internt, men at de ikke rapporterer eksternt om alle detaljer. Dette er sikkert riktig for noen selskaper, men det er vanskelig å se gode grunner til at et selskap ikke kan være åpen om alle elementene i programmet, slik de beskrives i undersøkelsens spørsmål nr. 1-13. Antikorrupsjonsforpliktelser for agenter og leverandører, forbud mot tilretteleggingsbetalinger, opplæringsprogram og oppfølging av antikorrupsjonsprogrammet er temaer med spesielt lav score for mange av selskapene i undersøkelsen.

- **Selskapene bør publisere komplette lister som viser datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollerte virksomheter (joint ventures) og andre eierinteresser.**

Mange selskaper begrenser sin åpenhet til *vesentlige* datterselskaper. Noen selskaper informerer også om *vesentlige* tilknyttede selskaper og fellesforetak, mens bare et fåtall opplyser om alle eierinteresser. Vesentlighetskriteriet kan medføre mangelfull åpenhet om mange eierinteresser som er viktige for å forstå og kunne vurdere blant annet et selskaps skattebetalinger og etterlevelse innen antikorrupsjon. For eksempel kan et tilknyttet selskap ha virksomhet av stor betydning for befolkningen i et utviklingsland, selv om omfanget ikke tilfredsstiller vesentlighetskriteriet for et stort utenlandsk morselskap. Allmennheten bør ha innsyn i hvilke morselskaper som har eierinteresser i ulike virksomheter og derved har medansvar for at disse opererer korrupsjonsfritt.

Lister over alle eierinteresser trenger ikke å inkluderes i årsrapporten, men bør være tilgjengelig på selskapets nettsider. Informasjonen bør inneholde selskaps-/foretaksnavn, prosentvis eierandel, registreringsland, virksomhetsland og hva slags virksomhet selskapet/foretaket bedriver.

- **Selskapene bør publisere finansiell informasjon for alle land hvor de har virksomhet.**

Individuell finansiell rapportering for hvert enkelt virksomhetsland representerer en minimal ekstra arbeidsbyrde for selskapene siden de allerede har denne informasjonen tilgjengelig internt. På den annen side vil denne informasjonen være av stor viktighet for de landene det gjelder. Svært få selskaper rapporterer land-for-land, og de som gjør det rapporterer mangelfullt.

Mange selskaper snakker varmt om sin støtte til lokalsamfunn hvor de har virksomhet, men vanskeliggjør innsyn for å kunne bedømme selskapets praksis på dette området ved ikke å rapportere tilstrekkelig detaljert finansiell informasjon om sin lokale virksomhet. Åpenhet på individuelt landnivå om inntekter, skatter, investeringer og samfunnsbidrag er nødvendige forutsetninger for å kunne bedømme et selskaps innvirkning på lokal økonomisk utvikling, begrenser mulighetene for korrupsjon og øker tillitten til at virksomheten er korrupsjonsfri.

- **Shipping-selskaper, som ikke har virksomhetsland på linje med landbaserte virksomheter, bør rapportere finansiell informasjon for anløpsland.**

Virksomhetsland er de landene hvor et selskap er til stede enten direkte eller gjennom et av sine konsoliderte datterselskaper. Innen shipping er det vanskelig å definere virksomhetsland, fordi virksomheten til et shipping-selskap vanligvis ikke kan knyttes til spesifikke land. Shipping-selskapene driver virksomhet over hele verden, alt etter hvor varene skal hentes og leveres. Selskapene rapporterer normalt til skattemyndighetene i de landene der skipene/eierselskapene er registrert. TI Norge anbefaler at shipping-selskapene i tillegg rapporterer om utgifter, skatter og avgifter betalt i anløpsland.

Til norske myndigheter:

- **Norske myndigheter bør kreve at alle norske selskaper skal opplyse om alle datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollerte virksomheter (joint ventures) og andre eierinteresser. Dette bør også i større grad lovreguleres.**

Lover og regelverk baserer seg på begrepet *vesentlig* når det gjelder åpenhet om selskapers eierinteresser. Denne standarden vil ofte i stor grad begrense åpenheten, og kan i verste fall forårsake utelukkelse av de fleste av et morselskaps eierinteresser.

Allmennheten bør ha innsyn i hvilke morselskaper som har eierinteresser i ulike virksomheter og derved har medansvar for at disse opererer korrupsjonsfritt. En uttømmende liste over eierinteresser bør være offentlig tilgjengelig for alle norske selskaper, fortrinnsvis på selskapenes internettsider. Listen bør omfatte enhetens navn, selskapets eierinteresse i enheten, samt registreringsland og virksomhetsland. TI Norge anmoder norske myndigheter og om å innføre høyere standarder for åpenhet ved å kreve offentliggjøring av detaljert informasjon om alle eierinteresser til selskaper.

- **Norske myndigheter bør kreve at alle norske selskaper med internasjonal virksomhet skal rapportere finansiell informasjon land-for-land. Dette bør også i større grad lovreguleres.**

Finansiell rapportering land-for-land bidrar til ansvarliggjøring av selskaper og myndigheter, til økt tillit og til å begrense mulighetene for korrupsjon.

Innføringen av Dodd-Frank loven i USA i 2011 var et positivt skritt for å sikre mer land-for-land åpenhet i internasjonal forretningsvirksomhet, ved å kreve at selskaper innen utvinningsindustrier registrert på amerikanske børser rapporterer sine myndighetsbetalinger på land-for-land-basis.

EU besluttet i juni 2013 et nytt direktiv om land-for-land-rapportering for utvinningsindustrier, inklusiv skogsdrift. Dette er en viktig utvikling for EU og Norge. Finansdepartementet vurderer i 2013 hvordan EU-direktivet, som kommer til anvendelse i Norge via EØS-avtalen, skal innføres i norske lover og regelverk, samt om de norske kravene skal være mer omfattende, ut fra betraktningen om at EU-direktivet er et minimumskrav. TI Norge anbefaler at norske land-for-land-rapporteringskrav bør gjelde for alle selskaper med internasjonal virksomhet uansett størrelse, type virksomhet og form for eierskap.

Til investorer og analytikere:

- **Institusjonelle og private investorer bør kreve åpenhet om selskapers antikorrupsjonsprogrammer, organisatoriske opplysninger og finansiell informasjon land-for-land, samt ta hensyn til denne informasjonen i sine investeringsbeslutninger.**

Investorer bør kreve at selskapene gir den informasjon de trenger for å ta investeringsbeslutninger i tråd med sine egne etiske standarder og strategier. Det er i investorenes egeninteresse å vurdere alle former for investeringsrisiko. Åpenhet om antikorrupsjonsprogram, organisasjonsstruktur hvor hvert datterselskap, tilknyttet enhet, fellesforetak (joint ventures) og andre eierinteresser er identifisert, sammen med finansiell rapportering land-for-land, er nødvendig informasjon for å forstå selskapet og for å kunne identifisere vesentlige risikofaktorer, både økonomisk, juridisk, politisk og for omdømmet. Mangel på åpenhet innen de nevnte områder er i seg selv en vesentlig risikofaktor som må vurderes nøye av investorer.

- **Aksjeanalytikere, ratingbyråer og andre som utarbeider indekser om selskapers samfunnsansvar bør ha evalueringskriterier som fanger opp selskapenes åpenhet om antikorrupsjonsprogrammer, organisasjonsstruktur og finansiell informasjon land-for-land.**

TI Norge anbefaler alle ratingbyråer, aksjeanalytikere, samfunnsansvarsanalytikere og alle institusjoner som publiserer samfunnsansvarsindekser å inkludere åpenhet om antikorrupsjonsprogrammer og organisasjonsstruktur, samt land-for-land-rapportering av finansiell informasjon, i sine evalueringsmodeller. Åpenhet reduserer risiko for korrupsjon. Selskapsrangeringer som ikke tar hensyn til god praksis for de tre kategoriene av åpenhet som omhandles i denne rapporten er i beste fall ufullstendige og i verste fall upålitelige.

Til sivilsamfunnsorganisasjoner:

- **Sivilsamfunnsorganisasjoner bør involvere seg i oppfølging av utenlandske selskaper som har virksomhet i organisasjonenes hjemland, for å fremme mer åpenhet.**

TI Norge anbefaler sivilsamfunnsorganisasjoner i alle land å følge opp graden av åpenhet i virksomheten til selskaper med internasjonal virksomhet, og påvirke selskapene til å praktisere mer åpenhet. Mange norske selskaper har virksomhet i utviklingsland og i land med store korrupsjonsutfordringer, og må følge norsk lov uansett hvor de er til stede. Sivilsamfunnsorganisasjoner bør påvirke selskaper med internasjonal virksomhet til å praktisere den etiske standarden som forventes i Norge også i en global sammenheng. De bør også påvirke selskapene til å praktisere den samme åpenhet om antikorrupsjonsprogrammer, organisasjonsstruktur og finansiell informasjon land-for-land for alle sine virksomhetsland som for sin hjemlige virksomhet.

- **Sivilsamfunnsorganisasjoner bør påvirke myndigheter til å kreve mer åpenhet av selskaper.**

TI Norge oppfordrer sivilsamfunnsorganisasjoner til å fokusere sine påvirkningsaktiviteter mot å oppnå mer åpenhet innen internasjonal forretningsvirksomhet. Slik påvirkning bør rettes mot myndigheter og lovgivere både i Norge og i selskapenes registreringsland og virksomhetsland. Resultatene av denne undersøkelsen viser at frivillighet fra selskapenes side ikke er tilstrekkelig for å oppnå den nødvendige åpenhet, og at dette i større grad må lovreguleres. Spesielt for utviklingsland er dette viktig for å motvirke korrupsjon og illegale pengestrømmer.

- **Sivilsamfunnsorganisasjoner bør rose og kritisere politikere, departementer og offentlige etater alt etter deres holdninger og praksis for å fremme åpenhet blant norske selskaper.**

Det er viktig for samfunnets demokratiske prosesser at sivilsamfunnsorganisasjoner, gjerne i samarbeid med media, gjør allmennheten oppmerksom på hvilke politikere, myndighetspersoner og etater som fremmer åpenhet blant norske selskaper, og som gjør tiltak og oppnår resultater på dette området. Det er også viktig å påpeke hvem som fremstår som lite opptatt av dette, eller eventuelt motarbeider det.

VEDLEGG 1: METODIKK

Utvalgskriterier

Selskapsutvalget var basert på Oslo Børs sin oversikt over noterte selskaper per 4. mars 2013. Selskaper uten vesentlig internasjonal virksomhet utenfor Norden ble ekskludert fra utvalgsgrunnet. Selskaper der internasjonal virksomhet kun består av varesalg fra Norge ble også utelatt. Til sammen ble 12 selskaper²⁸ unntatt fra utvalget. I tillegg ble to av de opprinnelig utvalgte selskapene tatt av børs i løpet av våren 2013²⁹, og erstattet av de neste selskapene på listen³⁰. Den endelige listen over de 50 utvalgte selskapene vises i Vedlegg 4.

Utvalget ble ikke foretatt i den hensikt å trekke bransjemessige eller geografiske konklusjoner. For å kunne se eventuelle bransjemessige trekk, er selskapene i Vedlegg 4 kategorisert etter virksomhetsområder som definert av Dow Jones, med noen tilpasninger.

Innledende kommunikasjon med selskapene

Selskapene som undersøkelsen omfatter mottok et informasjonsbrev medio april 2013. Brevet informerte om bakgrunnen for og formålet med undersøkelsen, informasjonsinnhentingsperioden og at selskapene ville få anledning til å gjennomgå og kommentere foreløpige resultater. Undersøkelsens spørsmål var inkludert i brevet.

Datainnsamling

Alle data ble samlet inn gjennom en skrivebordsundersøkelse i perioden april til juni 2013. Kildene omfattet lenker og dokumentasjon tilgjengelig via selskapenes egne hjemmesider. Informasjon knyttet til hvert av de 26 spørsmålene ble registrert og de nøyaktige kildene ble dokumentert³¹. Alle årsregnskap benyttet som kilde vedrører regnskapsåret 2012.

Fullstendigheten og korrektheten av innhentet informasjon ble ikke verifisert, men selskapene fikk muligheten til å kontrollere dette selv. Dette innebærer at dersom et selskap for eksempel har publisert det de kaller "en full liste med konsoliderte datterselskaper", har dette blitt akseptert som fullstendig og gitt poeng deretter. Det er utenfor denne undersøkelsens rammer å bedømme selskapenes praksis. Fokuset ligger istedenfor på graden av åpenhet om selskapets antikorrupsjonsarbeid, organisasjonsstruktur og finansiell informasjon på land-for-land-basis.

28 AF Gruppen, Algeta, Atea, Bakkafrøst, Det norske oljeselskap, Gjensidige Forsikring, Hafslund, Norwegian Property, Olav Thon Eiendomsselskap, Sparebank 1 SR Bank, Storebrand, Veidekke

29 Dockwise og Rieber & Søn

30 Borregaard og Dolphin Group

31 Selskapsdokumenter med sidehenvisninger og nettsider med dato for nedlasting

Informasjonsdeling og gjennomgang

De foreløpige resultatene ble sendt ut til selskapene 5. juni 2013. Disse ble gitt anledning til å gjennomgå egne resultater, gi tilbakemelding og foreslå korreksjoner. Frist for tilbakemelding ble satt til 19. juli 2013. Hver utsendelse besto av fire elementer:

1. Poeng og informasjonskilder for spørsmål 1-13 om antikorrupsjonsprogram.
2. Poeng og informasjonskilder for spørsmål 14-21 om organisatoriske opplysninger.
3. Liste over identifiserte virksomhetsland.
4. Land-for-land informasjon.

Selskapene fikk anledning til å gjennomgå den innsamlede informasjonen for å verifisere fullstendighet og korrekthet. Av de 50 utvalgte selskapene ga 22 tilbakemelding³². Alle anmodninger om korreksjoner i materialet og poengberegning ble nøye gjennomgått. Ytterligere offentlig tilgjengelig informasjon og dokumentasjon ble etterspurt og innhentet fra selskapene hvis nødvendig. Denne prosessen resulterte i justering i datakilder og poengsum for flere selskaper. Korreksjoner var basert på en eller flere av følgende forhold:

- Offentliggjøring av nye eller eksisterende selskapsdokumenter eller policyer etter innledende informasjonsinnhenting, men innen fristen 19. juli 2013.
- Løpende endringer eller oppdateringer av enkelte policyer (online eller i tidligere publiserte dokumenter) innen fristen 19. juli 2013.
- Identifikasjon av dokumenter eller kilder som tidligere hadde blitt oversett, og derfor utelatt i den innledende gjennomgangen.
- Avklaring av selskaps-spesifikk terminologi, spesielt i delen om datterselskaper.

Poengberegning

Undersøkelsens spørsmål er tidligere benyttet i den internasjonale undersøkelsen *Transparency in Corporate Reporting: Assessing the World's Largest Companies*³³ i 2012. Spørsmålene dekker et bredt spekter av problemstillinger som belyser et selskaps åpenhet, og omfatter som tidligere nevnt følgende tre kategorier:

1. Åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon.
2. Organisatorisk åpenhet (datterselskaper og eierinteresser).
3. Land-for-land-rapportering av finansiell informasjon.

Den første kategorien er basert på *Transparency International – UN Global Compact Reporting Guidance on the 10th principle against corruption*³⁴. Denne delen har 13 spørsmål, der hvert spørsmål ble gitt 0, 0,5 eller 1 poeng. Maksimal poengsum er 13. Det endelige resultatet er uttrykt som en prosentandel av maksimalt antall poeng for hvert selskap (mellom 0 og 100 %). Som et eksempel på beregningsmetoden: Maksimal poengsum per spørsmål er 1, som gir maksimal poengsum for denne kategorien på 13, uttrykt ved 100 %. Et resultat på 50 % betyr at selskapet oppnådde 6,5 poeng.

32 Aker, Aker Solutions, Borregaard, Cermaq, DNB, DNO International, Ekornes, Farstad Shipping, Kongsberg Gruppen, Marine Harvest, Norsk Hydro, Opera Software, Orkla, Petroleum Geo Services, Prosafe, Schibsted, Statoil, Telenor, Tomra Systems, Wilh. Wilhelmsen, Wilh. Wilhelmsen Holding, Yara International.

33 http://issuu.com/transparencyinternational/docs/2012_transparencyincorporatereporting_en

34 http://www.unglobalcompact.org/docs/issues_doc/Anti-Corruption/UNGC_AntiCorruptionReporting.pdf

Den andre kategorien har åtte spørsmål om vesentlige datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollert virksomhet (joint ventures) og andre eierinteresser bokført etter egenkapitalmetoden. Selskapenes opplysninger om selskapsnavn, morselskapets eierandel, registreringsland og virksomhetsland er i denne sammenheng gjennomgått. Hvert spørsmål ble gitt 0, 0,5 eller 1 poeng. Maksimal poengsum i kategorien for organisatoriske opplysninger er åtte. For selskaper som ikke har eierandeler i tilknyttede selskap, felleskontrollert virksomhet (joint ventures) eller andre eierinteresser bokført etter egenkapitalmetoden, ble disse vurdert etter sine opplysninger om datterselskaper alene (maksimalt fire poeng). Resultatet på denne delen er uttrykt som en prosentandel av maksimalt antall poeng per selskap, enten åtte eller fire.

Den tredje kategorien, land-for-land-rapportering, har fem spørsmål. Alle fem spørsmål ble stilt for hvert virksomhetsland. Fire av disse omhandler grunnleggende elementer i finansregnskapet, og det siste omhandler samfunnsbidrag. Maksimal poengsum per virksomhetsland er fem. Virksomhetsland for shipping-selskaper er definert som skattested. Som tidligere beskrevet passer ikke metodikkens definisjon av virksomhetsland for shipping-selskaper når det gjelder land-for-land-rapportering.

Alle virksomhetsland er tildelt poeng per spørsmål og en total poengsum for hvert land er beregnet ved å legge sammen disse poengene. For hvert selskap er virksomhetslandenes poengsum så summert og deretter delt på antall land. Slik oppnås en gjennomsnittlig poengsum per land per selskap. Det endelige resultatet per selskap er så uttrykt som en prosentandel av den maksimale poengsummen dette selskapet kan oppnå basert på antall virksomhetsland (fem poeng per land).

For eksempel, et selskap har virksomhet i 10 land og opplyser inntekter for seks av dem. Det får ett poeng for hvert av de seks landene på spørsmål 22 om inntektsrapportering. Selskapet opplyser ikke annen relevant land-for-land informasjon og får derfor null poeng på spørsmål 23, 24, 25 og 26. Totalt er selskapets poengsum dermed seks. Selskapets best mulige poengsum er 50 (fem spørsmål per land ganger 10 land). Den faktiske poengsummen på seks tilsvarer 12 % av maksimalt oppnåelig poengsum på 50. Dette innebærer at resultatet for dette selskapet på land-for-land-rapportering er 12 %.

VEDLEGG 2: SPØRSMÅL

I. Åpenhet om selskapets program for antikorrupsjon

1. Har selskapet en offentlig uttrykt forpliktelse om å motarbeide korrupsjon?
2. Har selskapet en offentlig uttrykt forpliktelse om å etterleve alle relevante lover, inkludert antikorrupsjonslover?
3. Uttrykker selskapets ledelse sin støtte til motarbeidelse av korrupsjon? Foreligger det for eksempel en kunngjøring i en rapport om samfunnsansvar eller i offentlige erklæringer om integritet?
4. Gjelder selskapets etiske regelverk/antikorrupsjonspolicy eksplisitt for alle ansatte?
5. Gjelder selskapets etiske regelverk/antikorrupsjonspolicy eksplisitt for alle agenter og andre mellommenn?
6. Gjelder selskapets etiske regelverk/antikorrupsjonspolicy eksplisitt for entreprenører og underentreprenører, samt leverandører og underleverandører?
7. Har selskapet etablert et opplæringsprogram i antikorrupsjon for sine ansatte?
8. Har selskapet en policy som definerer passende og upassende gaver, representasjon og reisekostnader?
9. Har selskapet en policy som eksplisitt forbyr tilretteleggingsbetalinger?
10. Forbyr selskapet gjengjeldelse mot varslere som rapporterer om brudd på policy?
11. Har selskapet etablert varslingskanaler som de ansatte i fortrolighet kan benytte til å rapportere mulige brudd på policy og for å søke råd?
12. Gjennomfører selskapet regelmessig oppfølging av sitt antikorrupsjonsprogram?
13. Har selskapet en policy som forbyr bidrag til politiske partier eller organisasjoner? Dersom selskapet gir slike bidrag, er det full åpenhet om disse?

II. Organisatoriske opplysninger (åpenhet om datterselskaper og eierinteresser)

14. Opplyser selskapet om alle konsoliderte datterselskaper som er vesentlige?
15. Opplyser selskapet om prosentvis eierskap i de konsoliderte datterselskapene som er vesentlige?
16. Opplyser selskapet om hvilke land de konsoliderte datterselskapene som er vesentlige, er registrert i?
17. Opplyser selskapet om hvilke land de konsoliderte datterselskapene som er vesentlige, har virksomhet i?³⁵
18. Opplyser selskapet om alle ikke-fullstendig konsoliderte eierinteresser som er vesentlige (tilknyttede selskap, joint ventures og selskap bokført etter egenkapitalmetoden)?
19. Opplyser selskapet om prosentvis eierskap i alle ikke-fullstendig konsoliderte eierinteresser som er vesentlige (tilknyttede selskap, joint ventures og selskap bokført etter egenkapitalmetoden)?
20. Opplyser selskapet om hvilke land de ikke-fullstendig konsoliderte eierinteressene som er vesentlige, er registrert i (tilknyttede selskap, joint ventures og selskap bokført etter egenkapitalmetoden)?
21. Opplyser selskapet om hvilke land de ikke-fullstendig konsoliderte eierinteressene som er vesentlige har virksomhet i (tilknyttede selskap, joint ventures og selskap bokført etter egenkapitalmetoden)?³⁶

III. Land-for-land-rapportering

I studien er "virksomhetslandene" de landene hvor et selskap er til stede enten direkte eller gjennom et av sine konsoliderte datterselskaper. Den relevante listen med virksomhetsland er basert på selskapets egen rapportering. For hvert land i selskapets virksomhet har følgende spørsmål blitt stilt:

22. Opplyser selskapet om sine inntekter i land X?
23. Opplyser selskapet om sine investeringer i land X?
24. Opplyser selskapet om sitt resultat før skatt i land X?
25. Opplyser selskapet om sin inntektsskatt i land X?
26. Opplyser selskapet om sine samfunnsbidrag i land X?

35 Resultatet av spørsmålet er utelatt i den internasjonale undersøkelsen

36 Resultatet av spørsmålet er utelatt i den internasjonale undersøkelsen

VEDLEGG 3:

BEGREPSFORKLARINGER

Datterselskap

Et datterselskap er et selskap som et annet selskap har kontroll over. Selskapet med bestemmende innflytelse kalles et morselskap. Morselskapet kan ha flere datterselskaper, og sammen danner disse et konsern. Et selskap anses normalt for å ha kontroll over et annet selskap når det gjennom eierskap eller avtale har stemmeflertall i det andre selskapets øverste organ. Normalt oppnås kontroll når morselskapet direkte eller indirekte eier mer enn 50 % av aksjene i selskapet, og er i stand til å utøve faktisk kontroll over selskapet. Kontroll kan også foreligge i tilfeller der selskapet ikke har stemmeflertall. I slike situasjoner må det gjøres en konkret vurdering av alle relevante forhold. Kontroll kan foreligge dersom selskapet har makt til å styre de finansielle og operasjonelle beslutningene i selskapet. Denne makten kan være et resultat av at selskapet har rett til å oppnevne eller avsette et flertall av medlemmene i det andre selskapets styre eller ledelsesorgan, eller at selskapet eier en stor stemmeberettiget minoritetsandel og ingen annen eier eller eiergruppering har kontroll.

Felleskontrollert virksomhet (joint ventures)

Felleskontrollert virksomhet (joint ventures) er økonomisk virksomhet regulert ved avtale mellom to eller flere deltakere slik at disse har felles kontroll over virksomheten. Felles kontroll foreligger når viktige strategiske, finansielle og operasjonelle beslutninger vedrørende virksomheten krever enstemmighet mellom deltakerne. Ingen av deltakerne kan alene ha bestemmende innflytelse i slike saker. Vedtak i saker av mindre viktighet fattes etter stemmereglene avtalt mellom deltakerne.

Tilknyttet selskap

Et tilknyttet selskap er et selskap der investor har betydelig innflytelse, men som ikke er et datterselskap eller felleskontrollert virksomhet (joint venture). Betydelig innflytelse anses normalt å foreligge når investor har mellom 20 % og 50 % av stemmeberettiget kapital i et selskap. Tilsvarende gjelder dersom to eller flere konsernselskaper har en slik innflytelse over et annet selskap. Har investor mindre enn 20 % av stemmeberettiget kapital, kan betydelig innflytelse likevel foreligge. Dette må vurderes særskilt i hvert enkelt tilfelle.

Konsolidering

Konserner avlegger konsernregnskap. Konsernregnskapet skal vise konsernets virksomhet som om morselskapet og datterselskapene var én økonomisk enhet. Konsolidering er den prosessen der morselskapets og datterselskapenes regnskaper samles i ett felles regnskap for konsernet. Konsolidering skal i utgangspunktet, med visse unntak, foretas for alle konserner.

Egenkapitalmetoden

Egenkapitalmetoden innebærer at investeringen vurderes til investors andel av egenkapitalen, og at andelen av resultatet inntektsføres/kostnadsføres i investors resultatregnskap. Investeringen vurderes til anskaffelseskost på kjøpstidspunktet, og resultatandelen fratrukket utdelinger fra selskapet tillegges investeringen i balansen. Ved beregning av resultatandelen tas det hensyn til mer- eller mindreverdier på kjøpstidspunktet og interne gevinster.

Samfunnsbidrag

Samfunnsbidrag gis av selskaper på frivillig basis. Det kan være i form av penger, naturalia eller en kombinasjon. Som regel er samfunnsbidragets målsetting å bidra til bærekraftig utvikling, som både lokalsamfunnet og selskapet er tjent med. Eksempler på områder hvor samfunnsbidrag ofte benyttes er utdanning, helsetjenester, miljøtiltak og utvikling av lokale leverandører.

VEDLEGG 4:

SELSKAPSOVERSIKT

– SORTERT ETTER STØRRELSE

Selskapsstørrelse rangering	Selskap	Hovedkontor	Registreringsland	Bransje*	Markedsverdi (Million NOK)**
1	Statoil ASA	Norge	Norge	Olje/gass	455 020
2	Telenor ASA	Norge	Norge	Forbruksvarer og -tjenester	192 810
3	DNB ASA	Norge	Norge	Finans	139 262
4	Seadrill Ltd.	Bermuda	Bermuda	Oljeservice	98 027
5	Yara International ASA	Norge	Norge	Kjemikalier	77 986
6	Norsk Hydro ASA	Norge	Norge	Basismaterialer	52 553
7	Orkla ASA	Norge	Norge	Forbruksvarer og -tjenester	47 880
8	Subsea 7 S.A.	England	Luxembourg	Oljeservice	47 738
9	Royal Caribbean Cruises Ltd.	USA	Liberia	Shipping	42 178
10	Aker Solutions ASA	Norge	Norge	Oljeservice	30 989
11	Schibsted ASA	Norge	Norge	Forbruksvarer og -tjenester	26 299
12	Marine Harvest ASA	Norge	Norge	Sjømatnæringen	22 659
13	TGS-NOPEC Geophysical Company ASA	Norge	Norge	Oljeservice	22 469
14	Petroleum Geo Services ASA	Norge	Norge	Oljeservice	19 711
15	Fred. Olsen Energy ASA	Norge	Norge	Oljeservice	16 674
16	Aker ASA	Norge	Norge	Multi-industri	15 886
17	Kongsberg Gruppen ASA	Norge	Norge	Multi-industri	14 040
18	Prosafe SE	Kypros	Kypros	Oljeservice	13 267
19	Wilh. Wilhelmsen ASA	Norge	Norge	Shipping	11 055
20	DNO International ASA	Norge	Norge	Olje/gass	10 570
21	Lerøy Seafood Group ASA	Norge	Norge	Sjømatnæringen	9 606
22	Cermaq ASA	Norge	Norge	Sjømatnæringen	9 111
23	Tomra Systems ASA	Norge	Norge	Industri	8 215
24	Wilh. Wilhelmsen Holding ASA	Norge	Norge	Multi-industri	8 019

Selskapsstørrelse rangering	Selskap	Hovedkontor	Registreringsland	Bransje*	Markedsverdi (Million NOK)**
25	Norwegian Air Shuttle ASA	Norge	Norge	Transport	7 862
26	Stolt-Nielsen Ltd.	England	Bermuda	Shipping	7 440
27	Austevoll Seafood ASA	Norge	Norge	Sjømatnæringen	7 298
28	SalMar ASA	Norge	Norge	Sjømatnæringen	6 628
29	Bonheur ASA	Norge	Norge	Multi-industri	5 751
30	Farstad Shipping ASA	Norge	Norge	Oljeservice	5 285
31	Ganger Rolf ASA	Norge	Norge	Multi-industri	4 520
32	BW Offshore Ltd.	Norge/ Singapore	Bermuda	Oljeservice	4 314
33	Opera Software ASA	Norge	Norge	IT	4 305
34	SAS AB	Sverige	Sverige	Transport	4 145
35	Solstad Offshore ASA	Norge	Norge	Oljeservice	4 062
36	Arendals Fossekompani ASA	Norge	Norge	Multi-industri	3 761
37	Ekornes ASA	Norge	Norge	Forbruksvarer og -tjenester	3 683
38	Kværner ASA	Norge	Norge	Oljeservice	3 551
39	Höegh LNG Holdings Ltd.	Norge	Bermuda	Shipping	3 459
40	Archer Ltd.	England	Bermuda	Oljeservice	3 423
41	Copeinca ASA	Norge	Norge	Sjømatnæringen	3 393
42	Polarcus Ltd.	UAE	Cayman Islands	Oljeservice	3 368
43	Siem Offshore Inc.	Norge	Cayman Islands	Oljeservice	3 128
44	DOF ASA	Norge	Norge	Oljeservice	3 065
45	Golden Ocean Group Ltd.	Norge	Bermuda	Shipping	2 612
46	Nordic Semiconductor ASA	Norge	Norge	IT	2 582
47	Awilco Drilling PLC	England	England	Oljeservice	2 493
48	Sevan Drilling ASA	Norge	Norge	Oljeservice	2 478
49	Dolphin Group ASA	Norge	Norge	Oljeservice	2 439
50	Borregaard ASA	Norge	Norge	Kjemikalier	2 390

* Kategorisert etter hovedvirksomhet som definert av Dow Jones, med noen tilpasninger

** Markedsverdi Oslo Børs/Axess per 4. mars 2013

VEDLEGG 5:

RESULTATOVERSIKT – SORTERT ETTER SELSKAPSSTØRRELSE

Selskapsstørrelse rangering	Score-rangering	Selskap	Total score	PAK (%)	OO (%)	LLR (%)
1	1	Statoil ASA	8,0	100	75	66
2	2	Telenor ASA	6,9	100	56	50
3	16	DNB ASA	5,0	88	44	18
4	11	Seadrill Ltd.	5,2	77	63	18
5	19	Yara Interational ASA	4,8	92	44	8
6	5	Norsk Hydro ASA	6,4	96	63	34
7	24	Orkla ASA	4,5	85	44	6
8	30	Subsea 7 SA	4,2	65	56	5
9	50	Royal Caribbean Cruises Ltd.	1,4	42	0	0
10	6	Aker Solutions ASA	5,7	96	75	0
11	17	Schibsted ASA	4,9	69	75	2
12	27	Marine Harvest ASA	4,3	69	56	4
13	27	TGS-NOPEC Geophysical Co. ASA	4,3	54	75	0
14	11	Petroleum Geo Services ASA	5,2	92	63	2
15	34	Fred. Olsen Energy ASA	3,7	31	75	4
16	25	Aker ASA	4,4	77	56	0
17	6	Kongsberg Gruppen ASA	5,7	96	75	0
18	13	Prosafe SE	5,1	77	75	0
19	27	Wilh. Wilhelmsen ASA	4,3	54	75	0
20	3	DNO International ASA	6,7	62	75	64
21	48	Lerøy Seafood Group ASA	1,7	8	44	0
22	3	Cermaq ASA	6,7	96	69	36
23	8	Tomra Systems ASA	5,3	85	75	0
24	30	Wilh. Wilhelmsen Holding ASA	4,2	50	75	0
25	37	Norwegian Air Shuttle ASA	3,3	23	75	0
26	37	Stolt-Nielsen Ltd.	3,3	15	75	10
27	41	Austevoll Seafood ASA	2,8	8	75	0
28	32	SalMar ASA	4,0	46	75	0
29	44	Bonheur ASA	2,6	0	75	2
30	40	Farstad Shipping ASA	3,1	8	75	10

Selskapsstørrelse rangering	Score-rangering	Selskap	Total score	PAK (%)	OO (%)	LLR (%)
31	45	Ganger Rolf ASA	2,5	0	75	0
32	19	BW Offshore Ltd.	4,8	69	75	0
33	13	Opera Software ASA	5,1	77	75	2
34	17	SAS AB	4,9	69	75	2
35	45	Solstad Offshore ASA	2,5	0	75	0
36	43	Arendals Fossekompagni ASA	2,7	0	81	0
37	8	Ekornes ASA	5,3	42	100	18
38	8	Kvæerner ASA	5,3	85	75	0
39	37	Høegh LNG Holdings Ltd.	3,3	23	75	2
40	25	Archer Ltd.	4,4	69	50	14
41	21	Copeinca ASA	4,6	62	75	0
42	13	Polarcus Ltd.	5,1	77	75	0
43	45	Siem Offshore Inc.	2,5	0	75	0
44	36	DOF ASA	3,5	31	75	0
45	41	Golden Ocean Group Ltd.	2,8	46	19	20
46	48	Nordic Semiconductor ASA	1,7	0	50	0
47	21	Awilco Drilling PLC	4,6	62	75	0
48	34	Sevan Drilling ASA	3,7	15	75	20
49	32	Dolphin Group ASA	4,0	46	75	0
50	21	Borregaard ASA	4,6	62	75	0

Undersøkelsen er basert på metodikken benyttet i rapporten "Transparency in Corporate Reporting: Assessing the World's Largest Companies", som først ble publisert av Transparency Internationals sekretariat i juli 2012. Den neste versjonen av denne globale rapporten vil bli publisert våren 2014, og videre versjoner kan følge. Mens 2012 rapporten kun ble basert på offentlig tilgjengelig informasjon på engelsk, vil 2014 rapporten ta hensyn til offentlig informasjon om antikorrupsjonsrapportering fra multinasjonale selskaper på de seks offisielle FN språkene: arabisk, kinesisk, engelsk, fransk, russisk og spansk. Den norske rapporten er basert på offentlig tilgjengelig informasjon på norsk og engelsk. Dette kan føre til forskjeller i selskaperes resultater mellom de globale rapportene og den norske rapporten for selskaper som er omhandlet i begge, og hvis selskapene publiserer mer eller mindre informasjon på ett av de omfattede språkene. I tillegg kan mulige fremtidige endringer i metodikken føre til forskjeller i resultatene.

Funnene som denne rapporten er basert på er hentet fra offentlig tilgjengelige kilder, og er forelagt selskapene for kommentering. Informasjonen, konklusjonene og anbefalingene i rapporten er med forbehold om eventuelle feil eller utelatelser. TI Norge og EY er ikke ansvarlig for eventuelle tap eller skade som hevdes å være et resultat av informasjon som finnes eller mangler i denne rapporten.

Transparency International Norge
Telefon: + 47 22 83 48 00

www.transparency.no

ISBN 978-82-93348-00-9 (Trykt)
ISBN 978-82-93348-01-6 (Digital)